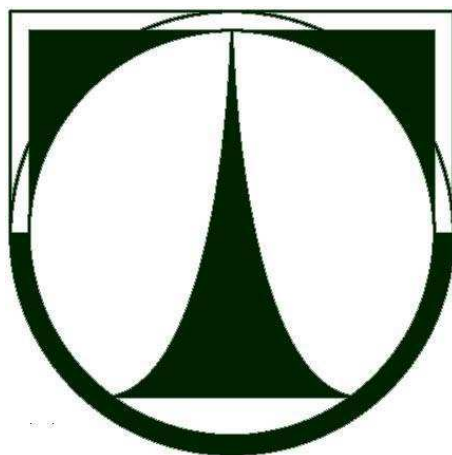


TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Ekonomická fakulta



DIPLOMOVÁ PRÁCE

2012

Bc. Tomáš Cyprián

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Ekonomická fakulta

Studijní program: **N 6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Podniková ekonomika**

**Kritická analýza podnikatelského
prostředí v Angole**

**The Critical Analysis of the Business
Environment in Angola**

DP-EF-KEK-2012-08

Bc. Tomáš Cyprián

Vedoucí práce: Ing. Kocourek Aleš, Ph.D., katedra ekonomie
Konzultant: prof. Ing. Fárek Jiří, CSc., katedra ekonomie

Počet stran: 73

Počet příloh: 2

Datum odevzdání: 4. května 2012

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci dne 4. května 2012

Bc. Tomáš Cyprián

Anotace

Diplomová práce se zabývá analýzou podnikatelského prostředí v africké zemi Angola. Práce je rozdělena do čtyř hlavních kapitol. V první kapitole je rozebrán obecný profil Angoly, včetně geografické charakteristiky, historie, demografické charakteristiky, členství ve světových organizacích a státních symbolů. Druhá kapitola se soustředí na politickou deskripci, především na státní zřízení, rozdělení moci a klíčové resorty angolské politiky: zdravotnictví, vzdělání a životní prostředí. Kapitola se také koncentruje na všudypřítomnou korupci, která je velkým problémem každodenního života v zemi. Třetí kapitola je zacílena na ekonomickou charakteristiku, ve které jsou zpracovány významné makroekonomické ukazatele, jako hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, státní rozpočet, veřejný dluh a mezinárodní obchod. Poslední kapitola analyzuje samotné podnikatelské prostředí v Angole. V závěru práce jsou zodpovězeny položené otázky a jsou navržena možná řešení stávající situace v zemi.

Klíčová slova

Byrokracie, charakteristika, indikátor, korupce, nedostatečný.

Annotation

The Diploma thesis analyzes the business environment in the African country of Angola. The thesis is divided into four main chapters. The first chapter deals with the general profile of Angola, including geographic characteristic, history, demographic characteristic, membership in international organizations and state symbols. The second chapter focuses on the political description, especially on state system, power distribution and the crucial sectors of Angolan politics: health, education and the environment. Chapter also concentrates to pervasive corruption, which is a major concern of everyday life in the country. The third chapter is aimed to the economic characteristics that are processed in the major macroeconomic indicators such as gross domestic product, inflation, unemployment, state budget, public debt and international trade. The last chapter analyzes the business environment in Angola itself. In conclusion, there are answered questions and possible solutions are proposed in the current situation in the country.

Key Words

Bureaucracy, characteristic, corruption, indicator, insufficient.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK.....	11
SEZNAM TABULEK.....	13
SEZNAM OBRÁZKŮ	14
ÚVOD.....	15
1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA ANGOLY.....	17
1.1 GEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA.....	17
1.1.1 Poloha.....	17
1.1.2 Povrch a vodstvo.....	17
1.1.3 Podnebí.....	18
1.1.4 Nerostné bohatství.....	18
1.1.5 Administrativní dělení a metropole.....	18
1.2 HISTORIE.....	18
1.2.1 Od pravěku do 15. století.....	19
1.2.2 Portugalská kolonizace.....	20
1.2.3 Boj o nezávislost.....	21
1.2.4 Občanská válka.....	22
1.2.5 Svobodná Angola.....	24
1.3 DEMOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA.....	24
1.3.1 Populace.....	24
1.3.2 Náboženství.....	25
1.3.3 Jazyk.....	25
1.3.4 Migrace.....	25
1.3.5 Natalita, mortalita, přirozený přírůstek obyvatelstva.....	26
1.4 ČLENSTVÍ VE SVĚTOVÝCH ORGANIZACÍCH.....	26
1.4.1 Odborné organizace OSN.....	27
1.4.2 OPEC.....	27
1.4.3 Africké organizace.....	27
1.4.4 Ostatní organizace.....	28
1.5 STÁTNÍ SYMBOLY.....	28
1.5.1 Vlajka.....	28
1.5.2 Znak.....	28
1.5.3 Hymna a měna.....	29

2	POLITICKÁ CHARAKTERISTIKA ANGOLY	30
2.1	ROZDĚLENÍ MOCI	30
2.1.1	<i>Exekutivní</i>	30
2.1.2	<i>Legislativní</i>	31
2.1.3	<i>Soudní</i>	31
2.2	ZDRAVOTNICTVÍ.....	31
2.2.1	<i>Kojenecká úmrtnost</i>	32
2.2.2	<i>Očekávaná délka života</i>	32
2.2.3	<i>Lékařská péče</i>	32
2.2.4	<i>Nemoci</i>	33
2.3	VZDĚLÁNÍ	33
2.4	ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	33
2.5	KORUPCE.....	34
3	EKONOMICKÁ CHARAKTERISTIKA ANGOLY	35
3.1	HRUBÝ DOMÁCÍ PRODUKT.....	35
3.2	STRUKTURA TVORBY HDP.....	36
3.2.1	<i>Primární sektor</i>	36
3.2.2	<i>Sekundární sektor</i>	36
3.2.3	<i>Terciární sektor</i>	38
3.3	INFLACE.....	38
3.4	NEZAMĚSTNANOST.....	39
3.5	STÁTNÍ ROZPOČET	40
3.6	VEŘEJNÝ DLUH.....	40
3.7	MEZINÁRODNÍ OBCHOD	40
3.7.1	<i>Export</i>	40
3.7.2	<i>Import</i>	41
3.7.3	<i>Spolupráce s Českou republikou</i>	41
4	ANALÝZA PODNIKATELSKÉHO PROSTŘEDÍ V ANGOLE	42
4.1	ZAHÁJENÍ PODNIKÁNÍ.....	42
4.2	OBSTARÁNÍ STAVEBNÍHO POVOLENÍ	45
4.3	REGISTRACE MAJETKU	47
4.4	INFORMACE O ÚVĚRECH	49
4.5	OCHRANA INVESTORŮ.....	52
4.6	PLACENÍ DANÍ.....	54

4.7	OBCHODOVÁNÍ PŘES HRANICE	57
4.8	VYMAHATELNOST SMLUV.....	60
4.9	UKONČENÍ PODNIKÁNÍ	63
ZÁVĚR	66
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	70
SEZNAM PŘÍLOH	73
PŘÍLOHA 1	MAPA ANGOLY	I
PŘÍLOHA 2	MÍRA KORUPCE VE SVĚTĚ	II

Seznam zkratek

ACP	Africká, karibská a tichomořská skupina států (<i>African, Caribbean and Pacific Group of States</i>)
AOA	Angolská kwanza (<i>Angolan Kwanza</i>)
AIDS	Syndrom získaného selhání imunity (<i>Acquired Immune Deficiency Syndrome</i>)
AfDB	Africká rozvojová banka (<i>African Development Bank</i>)
AU	Africká unie (<i>African Union</i>)
CIA	Ústřední zpravodajská služba (<i>Central Intelligence Agency</i>)
CPLP	Společenství portugalsky mluvících zemí (<i>Comunidade dos Países de Língua Portuguesa</i>)
ECP	Strategie v boji s chudobou (<i>Estratégia de Combate á Pobreza</i>)
FAO	Organizace pro výživu a zemědělství (<i>Food and Agriculture Organization</i>)
FNLA	Angolská národně osvobozenecá fronta (<i>Frente Nacional de Libertação de Angola</i>)
HNP	Hrubý národní produkt
HDP	Hrubý domácí produkt
HIV	Virus lidské imunitní nedostatečnosti (<i>Human Immunodeficiency Virus</i>)
ILO	Mezinárodní organizace práce (<i>International Labour Organization</i>)
IMF	Mezinárodní měnový fond (<i>International Monetary Fund</i>)
MPLA	Angolské lidové osvobozenecé hnutí (<i>Movimento Popular de Libertação de Angola</i>)
MZV ČR	Ministerstvo zahraničních věcí České republiky
ND	Nová demokracie (<i>Nova Democracia</i>)
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (<i>Organization for Economic Co-operation and Development</i>)

OPEC	Organizace zemí vyvážejících ropu (<i>Organization of the Petroleum Exporting Countries</i>)
OSN	Organizace spojených národů
PRESILD	Program restrukturalizace logistiky a distribuce nezbytných produktů obyvatelstvu (<i>Program of Restructuring the Logistics and Distribution of Essential Products to the Population</i>)
PRS	Strana sociální obnovy (<i>Partido Renovador Social</i>)
UNESCO	Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i>)
UNIDO	Organizace OSN pro průmyslový rozvoj (<i>United Nations Industrial Development Organization</i>)
UNITA	Národní svaz za úplnou nezávislost Angoly (<i>União Nacional para la Independência Total de Angola</i>)
UPNA	Svaz lidu severní Angoly (<i>União das Populações do Norte de Angola</i>)
USD	Americký dolar (<i>United States Dollar</i>)
WB	Světová banka (<i>World Bank</i>)
WHO	Světová zdravotnická organizace (<i>World Health Organization</i>)
WTO	Světová obchodní organizace (<i>World Trade Organization</i>)

Seznam tabulek

<i>Tabulka 1: Vývoj a růst HDP v Angole</i>	35
<i>Tabulka 2: Vývoj míry inflace v Angole</i>	38
<i>Tabulka 3: Subindikátory Zahájení podnikání</i>	43
<i>Tabulka 4: Indikátor Zahájení podnikání v regionálním hodnocení.....</i>	44
<i>Tabulka 5: Vývoj subindikátorů Zahájení podnikání za poslední 4 roky</i>	44
<i>Tabulka 6: Subindikátory Obstarání stavebního povolení</i>	45
<i>Tabulka 7: Indikátor Obstarání stavebního povolení v regionálním hodnocení.....</i>	46
<i>Tabulka 8: Vývoj subindikátorů Obstarání stavebního povolení za poslední 4 roky</i>	47
<i>Tabulka 9: Subindikátory Registrace majetku.....</i>	47
<i>Tabulka 10: Indikátor Registrace majetku v regionálním hodnocení</i>	48
<i>Tabulka 11: Vývoj subindikátorů Registrace majetku za poslední 4 roky</i>	49
<i>Tabulka 12: Index síly zákonných práv</i>	50
<i>Tabulka 13: Index věrohodnosti úvěrových informací</i>	50
<i>Tabulka 14: Indikátor Informace o úvěrech v regionálním hodnocení.....</i>	51
<i>Tabulka 15: Vývoj indexů Informací o úvěrech za poslední 4 roky</i>	52
<i>Tabulka 16: Index rozsahu zpřístupnění</i>	52
<i>Tabulka 17: Index rozsahu odpovědnosti výkonných orgánů</i>	53
<i>Tabulka 18: Index žalob akcionářů</i>	53
<i>Tabulka 19: Index síly ochrany investorů v regionálním hodnocení</i>	54
<i>Tabulka 20: Vývoj Indexu síly ochrany investorů za poslední 4 roky</i>	54
<i>Tabulka 21: Subindikátory Placení daní</i>	55
<i>Tabulka 22: Indikátor Placení daní v regionálním hodnocení</i>	56
<i>Tabulka 23: Vývoj subindikátorů Placení daní za poslední 4 roky</i>	56
<i>Tabulka 24: Subindikátory Obchodování přes hranice.....</i>	57
<i>Tabulka 25: Potřebné dokumenty indikátoru Obchodování přes hranice</i>	58
<i>Tabulka 26: Indikátor Obchodování přes hranice v regionálním hodnocení</i>	59
<i>Tabulka 27: Vývoj subindikátorů Obchodování přes hranice za poslední 4 roky</i>	60
<i>Tabulka 28: Subindikátory Vymáhatelnosti smluv</i>	61
<i>Tabulka 29: Indikátor Vymáhatelnost smluv v regionálním hodnocení.....</i>	62

<i>Tabulka 30: Vývoj subindikátorů Vymáhateľnosti smluv za poslední 4 roky</i>	<i>62</i>
<i>Tabulka 31: Indikátor Ukončení podnikání v regionálním hodnocení.....</i>	<i>64</i>
<i>Tabulka 32: Vývoj subindikátorů Ukončení podnikání za poslední 4 roky.....</i>	<i>65</i>
<i>Tabulka 33: Umístění země podle jednotlivých indikátorů</i>	<i>65</i>

Seznam obrázků

<i>Obrázek 1: Angolská vlajka.....</i>	<i>29</i>
<i>Obrázek 2: Angolský znak</i>	<i>29</i>

Úvod

Cílem diplomové práce bude prokázat zaostalost africké země Angola na základě analýzy podnikatelského prostředí. Práce se zaměří na zodpovězení tří hlavních následujících otázek: Jaké jsou příčiny zaostalosti Angoly? Jaké neefektivnosti se nacházejí v podnikatelském prostředí země? Jak by měla vláda současnou situaci zlepšit?

V současném světě 21. století plném špičkových technologií, elektronicky propojené globální ekonomiky a robotické výroby se stále nachází desítky států, které jsou za nejnepěstějšími ekonomikami zaostalé o několik dekad. Hlavní každodenní náplní většiny obyvatelstva těchto zemí je práce v zemědělství. Majorita populace žije v chudobě, nemá základní zdravotní péči ani dostatečnou kvalifikaci.

Jednou z těchto zemí je i subsaharská¹ Angola. Stát, který disponuje jedněmi z největších nalezišť ropy a diamantů v Africe. Člen Organizace zemí vyvážejících ropu (*Organization of the Petroleum Exporting Countries*, OPEC). Přesto z obrovského nerostného bohatství v zemi těží jen úzká skupinka populace, která se podílí na řízení státu. Země, která byla zasažena jednou z nejhorších občanských válek na světě.

Hlavními zdroji práce budou odborná literární díla a zprávy jak českých, tak zahraničních autorů. S ohledem na nevelké množství informací o zemi v českém jazyce budou použity převážně cizojazyčné (anglické) důvěryhodné zdroje, např. oficiální statistiky Ústřední zpravodajské služby Spojených států (*Central Intelligence Agency*, CIA), která vede podrobnou evidenci informací o všech státech na světě a srovnává je podle řady specifických charakteristik. Jako hlavní primární zdroj pro analýzu podnikatelského prostředí v Angole bude použita zpráva Světové banky (*World Bank*, WB) o aktuální situaci v zemi nazvaná *Doing Business 2011: Making a Difference for Entrepreneurs*.

¹ Za subsaharskou zemi se považuje africký stát, nacházející se jižně od Sahary, který patří do kategorie nejchudších zemí na světě.

Dalšími zdroji budou oficiální internetové stránky, např. Ministerstva zahraničních věcí České republiky (MZV ČR), které vede statistiky států, spolupracujících s naší zemí; portál Businessinfo.cz, který se věnuje ekonomickým tématům světových států; a další webové stránky významných světových organizací.

Diplomová práce bude rozdělena do čtyř hlavních kapitol. V první kapitole bude popsán obecný profil Angoly, včetně geografické charakteristiky, důležitých událostí historie, demografické situace obyvatelstva, členství ve světových organizacích, státních symbolů, apod.

Druhá kapitola se bude zabývat politickou deskripcí, zejména státním zřízením a rozdělením moci v zemi. Důraz bude kladen na klíčové resorty angolské politiky, především na zdravotnictví, vzdělání a životní prostředí. Kapitola se ve svém závěru zaměří také na všudypřítomnou korupci, která je závažným problémem v Angole.

Třetí kapitola se bude orientovat na ekonomickou charakteristiku, ve které budou zpracovány významné makroekonomické ukazatele, jako hrubý domácí produkt, jeho růst a struktura. Dále potom inflace, nezaměstnanost, státní rozpočet, veřejný dluh a mezinárodní obchod.

Poslední kapitola bude analyzovat podnikatelské prostředí v Angole, přičemž bude vycházet převážně z uvedené výroční zprávy Světové banky. V závěru práce budou zodpovězeny zmíněné tři otázky a budou navržena možná řešení stávající situace v zemi.

1 Obecná charakteristika Angoly

V obecném profilu Angoly bude popsána její geografická charakteristika. Budou vyzdvíženy důležité milníky historie angolského lidu stejně tak, jako současná demografická charakteristika obyvatelstva. Závěr kapitoly bude patřit členství ve světových organizacích a státním symbolům.

1.1 Geografická charakteristika

Geografická charakteristika se zaměří na polohu, povrch a vodstvo nebo podnebí Angoly. Rozebráno bude také důležité nerostné bohatství, administrativní dělení a metropole země.

1.1.1 Poloha

Angola je stát nacházející se na jihu afrického kontinentu. Podle oficiální statistiky CIA (2011) zabírá rozlohu 1 246 700 km čtverečních, čímž se řadí na 23. místo podle velikosti všech světových zemí. Celou západní hranici státu tvoří 1 600 km dlouhé pobřeží, které omývá Atlantský oceán. Severním sousedem je Republika Kongo, se kterou Angola sdílí 201 km dlouhou společnou hranici. Nejdelsí hranici, severovýchodní, má s Demokratickou Republikou Kongo, přesně 2 511 km. Na východě sousedí se Zambií (1 110 km společné hranice) a posledním sousedem je na jih ležící Namibie (1 376 km).

1.1.2 Povrch a vodstvo

Povrch Angoly je velmi rozmanitý. Na jihozápad území částečně zasahuje poušť Namib. Pobřežní část tvoří nížiny s velmi úrodnou půdou pro pěstování kávovníku a bavlníku. Jihovýchod zase zabírají tropické lesy. Většinu země profiluje vnitrozemská plošina, která skrývá několik národních parků jako Cameia, Iona, Kisama, aj. Morro Môco, se svými 2 620 m nad mořem, je nejvyšším bodem Angoly, nacházející se na plošině Bié. Nejnižším bodem je naopak hladina Atlantského oceánu. Na severozápadě území ústí

do Atlantského oceánu africký veletok Kongo. Mezi další angolské řeky patří např. Zambezi, Cuanza nebo Cunene (CIA, 2011).

1.1.3 Podnebí

Podnebí je převážně tropické, na severovýchodě částečně subekvatoriální (subrovníkové). Pobřežní klima je silně ovlivněno studeným Bengálským proudem, který upravuje počasí na přijatelné podmínky srovnatelné s mírným pásem. V zemi se střídá období sucha od května do října a období dešťů od listopadu do dubna, typická pro oblast savan. Tlaková výše z oblasti obratníku Kozoroaha a tlaková níže na rovníku způsobují jihovýchodní pasáty vanoucí z angolské pevniny nad Atlantský oceán (CIA, 2011).

1.1.4 Nerostné bohatství

Podle CIA (2011) je Angola velmi bohatá na zdroje nerostných surovin. Nejvýznamnější jsou naleziště ropy v oblasti severozápadního pobřeží. Dalšími těženými surovinami jsou diamanty, zlato, měď, železná ruda, fosfáty, bauxit a uran.

1.1.5 Administrativní dělení a metropole

Území Angoly je administrativně rozděleno na 18 provincií, které spravují jednotliví guvernéři. Mezi největší města patří Huambo, Benguela a Cabinda. Hlavním městem je Luanda s přibližně 4,5 miliony obyvatel nacházející se na západním pobřeží země (CIA, 2011). Luanda je sídlem vlády a všech důležitých institucí. Velkým záporem metropole jsou vysoké náklady na život a také značná kriminalita (AGIUS, 2011).

1.2 Historie

Historie Angoly je velmi bohatá, avšak ne příliš radostná z pohledu angolského lidu. Angola byla kolonizována Portugalci, kteří přinesli do země prvky evropské kultury.

Za nejkřutější dobu celé historie se považuje jedna z nejhorších občanských válek na světě, která trvala skoro tři desetiletí ve druhé polovině 20. století.

1.2.1 Od pravěku do 15. století

Podle Klímy (2008) osídlení Angoly začalo již v pravěku přibližně v období staršího paleolitu.² Lidé se koncentrovali především u toků řek, kde měli dostatek lovné zvěře a materiál na výrobu primitivních nástrojů a příbytků. Pravěcí obyvatelé putovali postupně za potravou a díky tomu osídlili většinu území dnešní Angoly. Z četných nástěnných maleb v jeskyních v oblasti stepí na středozápadě a jihozápadě země lze usuzovat, že lidé osídlovali především tyto lokality země. V lesnatých oblastech na severovýchodě se dochovaly stopy po civilizaci jen výjimečně. Na hranici se sousední Namibií byla lokalizována lidská sídla, která nejpravděpodobněji patřila Křovákům a Hotentotům, prvním národům v tomto regionu.

Už v období paleolitu probíhaly mezi lidmi různé rituální obřady, které daly později podklad pro vznik prvních náboženství. Počátky zemědělství, ještě v dnešní době hlavního zdroje obživy většiny Angolanů, se datují kolem roku 1000 před naším letopočtem. Se zdokonalováním loveckých nástrojů dochází k vzestupu rybolovu. Kolem roku 1250 přicházejí od řeky Kongo do severní Angoly Bakongové, kteří migrovali v rámci afrického stěhování národů. Zmíněný kmen zaplňoval území, které bylo dříve řídce osídleno původními obyvateli. Bakongové s sebou přinesli jak vyspělejší kulturu, tak i první války. Jejich řemeslná zručnost, dobrá vybavenost k lovu a schopnost zpracovávat kovy z nich udělala výborné válečníky, kteří si chtěli vydobýt lepší území pro své zemědělské osady.

V období 13. až 15. století byla Angola součástí velké konžské říše. V duchovní kultuře se začaly formovat kmeny vedené jednotlivci, jež daly základ prvním státům převážně ve vnitrozemí. Úzká skupina vládnoucích elit a jejich příbuzní se mohla pyšnit velkým

² Pojmem starší paleolit se rozumí období pravěku, přibližně od 500 000 do 150 000 let před naším letopočtem.

bohatstvím na úkor ostatních lidí. Tato situace panuje ostatně v zemi prakticky dodnes. Důležité funkce obstarávali vojenští velitelé, kteří spravovali provincie a okresy, bránili panovníka, působili jako soudci nebo vybírali daně. Prostředkem směny byly především mořské mušle z jihozápadu země, měděné kříže a tkaniny. Nejvyšší moc měl doživotní absolutní monarcha, který byl odvolatelný jen výjimečně, v případě vojenské porážky. Smrt vládce pokaždé vyvolala boje o získání moci, jelikož neexistoval přesný nástupnický řád. Mocenské převraty sužují obyvatele Angoly po celou její historii.

1.2.2 Portugalská kolonizace

Portugalci dopluli v roce 1419 na Madeiru, později obsadili Azory³. Jejich expanze nadále sílila a v polovině 15. století již měli pod kontrolou obchod podél pobřeží západní Afriky až po oblast rovníku. Na konci roku 1482 připlul do oblasti dnešního severozápadního angolského přístavu Cabinda u ústí řeky Kongo portugalský kapitán Diogo Cão, čímž prakticky odstartoval portugalskou kolonizaci Angoly. Pro evropské kolonizátory měla být Afrika zdrojem nerostného bohatství a místem pro šíření katolického křesťanství. Duchovní svět obyvatelů konžské říše měl však jiné dimenze. Podstatný rozdíl hodnot a víry brzy vyvolal tvrdé konfrontace obou kultur. Portugalci chtěli nastolit v Kongu vládu katolické víry a evropských mravů. Začali zakládat kostely a šířit křesťanskou misii. Posléze se mezi Portugalci a obyvateli konžské říše rozvinuly dobré kontakty. Kolonizátoři značně těžili z obchodu s otroky, které levně nakupovali v konžské říši a výhodně prodávali doma v Portugalsku a později také v kolonizované Brazílii, kde byla poptávka po levné pracovní síle. Došlo k rozvoji obchodu se slonovinou, mědí a cukrovou třtinou. Afričané žasli nad vyspělostí evropské kultury a nad všemožnými neznámými vynálezy dovezených z Evropy (nádobí, zbraně, skleněné předměty, ...). Na začátku 16. století chtěl portugalský král Manuel I. zavést v Kongu portugalský zákoník, jakýsi evropský právní kodex, a více posílit křesťanské myšlení. Narazil však na odpor konžského krále Alfonse, který začínal vnímat pokusy Portugalců omezit jeho moc.

³ Souostroví Madeira i Azory se nacházejí v Atlantském oceánu a dodnes patří Portugalsku.

Prakticky neomezené zdroje nerostných surovin, otroků a koření lákaly evropské velmoci ke konkurenčnímu boji o africká území. Evropští konkurenti, zejména Nizozemci, Francouzi a Angličané, si všimli výsostného postavení Portugalska, plynoucího z jeho styku s koloniemi, a snažili se o omezení jeho vlivu. Největším rivalem Portugalců se stali Nizozemci, kteří po vyhraných bitvách okupovali Angolu v letech 1641 až 1648. Poté však oteře nad Angolou vzali do svých rukou opět Portugalci, zejména díky brazilské válečné pomoci. Mírovou smlouvou zlikvidovali antiportugalský odpor a zajistili si svrchovanost dílčího území. Dál se rozvíjel obchod s otroky. S menší nadsázkou by se dalo říci, že otroci byli místním plavidlem. Ve velkém opouštěli svou rodnou zem a byli transportováni především na brazilské plantáže. Výměnou za ně se do Angoly dostávalo evropské a brazilské zboží.

Na konci 19. století se formovala angolská identita. Začaly se objevovat hlasy, které kritizovaly nadřazenost bělochů i poměry kolonizované země. Byli to však Portugalci, kteří měli lví podíl na rozvoji infrastruktury, vzdělanosti, industrializace Angoly. Do země začal pronikat technologický pokrok v podobě elektřiny ve větších městech. Ve 20. letech 20. století se začalo rozvíjet podnikatelské prostředí. Založena byla Angolská národní banka (*Banco Nacional de Angola*), soukromé firmy se zaměřovaly na pěstování bavlny, docházelo k rozvoji železnice (KLÍMA, 2008).

1.2.3 Boj o nezávislost

Klíma (2008) popisuje 50. léta 20. století jako počátek zesíleného odboje proti kolonizátorům. Angolská společnost už nechtěla být pod nadvládou Portugalska. V nacionálním cítění ji podporovala západní myšlenka demokratické společnosti a komunistická myšlenka rovnosti národů a tříd. Začaly vznikat první domácí politické strany odporu vůči evropskému utiskovateli. V roce 1953 vznikla organizace Svaz lidu severní Angoly (*União das Populações do Norte de Angola*; UPNA), jejíž záměr byl sjednotit konžské etnikum a obnovit angolskou suverenitu. O tři roky později byla založena strana Angolské lidové osvobozené hnutí (*Movimento Popular de Libertação de Angola*; MPLA), která vycházela z komunistické ideologie.

Okolo roku 1960 vrcholí proces dekolonizace Afriky, avšak Portugalsko se své kolonie stále nechce vzdát. Začíná sílit antipatie angolského lidu. V nově vzniklých stranách se formovali revolucionáři, kteří začali boj o angolskou nezávislost. Angolští povstalci prosazovali partyzánskou válku a podnikali útoky na portugalskou armádu, která krvavě potlačovala začínající revoluci. Angolskou otázkou se začala zabývat Rada bezpečnosti OSN, která se stavěla kriticky k portugalskému počínání. Proto bylo na zemi Pyrenejského poloostrova uvaleno embargo na dodávky zbraní a munice, které by mohly být použity v Angole.

Roku 1962 byla vytvořena strana Angolská národně osvobozená fronta (*Frente Nacional de Libertação de Angola*; FNLA), jež začala také bojovat proti kolonialistům. Strana FNLA se mohla spoléhat na finanční podporu Spojených států, hnutí MPLA zase na dodávky zbraní ze Sovětského svazu. O čtyři roky později vzniká poslední významnější strana Národní svaz za úplnou nezávislost Angoly (*União Nacional para la Independência Total de Angola*; UNITA). Jednotlivé strany však neválčily proti kolonizátorům jednotně, ale separátně. Protikoloniální hnutí bylo totiž již od začátku rozděleno jak regionálně, tak etnicky. Častokrát se tedy stalo, že válčily i proti sobě. Díky nejednotě antikoloniálních stran se portugalské armádě dařilo udržovat území Angoly pod kontrolou. Boj za nezávislost skončil paradoxně v Portugalsku, když se k moci dostala levicová vláda, která byla ochotna vyhlásit nezávislost svým koloniím. Zásadní otázkou však bylo, komu moc v Angole předat, jelikož po ní toužily všechny tři hlavní odbojové strany. Nakonec se v Lisabonu⁴ stanovilo datum vytyoužené nezávislosti na 11. listopadu 1975 a byla ustanovena přechodná společná vláda všech tří stran.

1.2.4 Občanská válka

Stranu MPLA uznalo 28 zejména komunistických a afrických států. UNITA zase vyhlásila nezávislý stát ve městě Huambu. Klid zbraní netrval dlouho a boje se, v již nezávislé

⁴ Lisabon je hlavním městem Portugalska a centrem významných vládních institucí.

Angole, rozhořely znovu. MPLA si nárokovala veškerou moc v zemi a jejím hlavním vzorem byl komunistický typ ústavy. Vyhlásila Angolskou lidovou republiku, chtěla se zbavit zbytků kolonialismu, veškeré přírodní zdroje se staly státním vlastnictvím. Moci se chopila Revoluční rada, jejímž předsedou se stal António Agostinho Neto, který se ujal zároveň funkce prvního angolského prezidenta a vrchního velitele ozbrojených sil.

Spojené státy a Sovětský svaz se snažily o získání vlivu v Angole podporou dvou místních hlavních stran. Těžba ropy a diamantů byla hlavním lákadlem pro zmíněné supervelmoci. MPLA prosazovala komunistické metody založené na disciplíně a autoritářských metodách úzké skupinky hlavních představitelů k velké nelibosti ostatních stran. UNITA se zaměřovala na teroristické operace a únosy odborníků. Po smrti Neta nastoupil dne 11. září 1979 do funkce prezidenta José Eduardo dos Santos, který svou funkci vykonává dodnes. I v těžkých dobách občanské války přeci jenom docházelo v Angole k částečnému pozitivnímu rozvoji. MPLA začala spolupracovat se západními společnostmi na odhalování ropných ložisek poblíž angolského pobřeží. Vláda byla však zcela neefektivní, protože veškeré příjmy z těžby ropy sloužily k financování války. Celkově byla země válkou velmi zdevastována, zpusťeno bylo zdravotnictví, hospodářství nebo infrastruktura. Nedostatek učitelů a školních pomůcek nedávaly prostor pro kvalitní vzdělávání.

Na konci 80. let začala válka ochabovat. Pod neustálým tlakem ze strany OSN na mírové řešení situace byl roku 1991 podepsán historický dokument nejvyššími představiteli obou zneprátelených stran, který deklaroval demokratické volby tajným hlasováním. Po sérii vzájemných napadání se volby konaly až následujícího roku za dohledu mezinárodních pozorovatelů. Parlamentní volby vyhrála MPLA a prezidentské její kandidát Santos. Opoziční UNITA volby označila za zmanipulované i přes potvrzení jejich regulérnosti a spravedlivosti nezávislými odborníky. Mírový proces se nepodařil dotáhnout do konce a v zemi opět propuklo násilí, které trvalo do začátku nového tisíciletí. Po dlouhých 27 letech občanské války byla 4. dubna 2002 uzavřena mírová dohoda vládní stranou MPLA a hnutím UNITA, které bylo následně demobilizováno, transformovalo se do politické strany a přijalo opoziční roli (KLÍMA, 2008).

1.2.5 Svobodná Angola

Podle Klímy (2008) vkročila Angola po vyčerpávajících a nekonečných bojích do nového milénia značně zdevastovaná. Při občanské válce zahynul přibližně milion lidí, další čtyři miliony uprchly před krvavým konfliktem. V uprchlických táborech panovaly otřesné poměry, lidé trpěli hladem, zbylo mnoho sirotků. Podle oficiálních statistik žila pod hranicí chudoby více než polovina obyvatel měst a až 78 procent venkovanů. Velmi zničené byly také chráněné přírodní rezervace, národní parky a kulturní památky. Zásadním problémem pro život Angolanů a pro vznik turistického ruchu se staly zaminované oblasti, které se jen pozvolna dařilo odminovat. V roce 2006 se nakazily desetitisíce obyvatel cholerou, která se začala šířit z okrajových oblastí velkých měst se špatnou hygienou. Nejen epidemie cholery, ale také choroba AIDS a tyfová onemocnění odhalily velmi špatný stav angolského zdravotnictví.

1.3 Demografická charakteristika

Demografická charakteristika se bude soustředit na angolskou populaci, zejména na etnika v zemi, náboženskou víru, jazyk a migraci. Závěr deskripce se zacílí na natalitu, mortalitu a přirozený přírůstek obyvatelstva v subsaharské zemi.

1.3.1 Populace

Statistika CIA (2011) stanovuje podle červencového odhadu počet obyvatel v Angole na 13 338 541, čímž se řadí na 70. místo na světě ve srovnání s lidnatostí ostatních zemí. Žije zde mnoho etnik, nejpočetnější jsou Ovimbundové (37 % obyvatelstva), dále potom Kimbundové (25 %) a Bakongové (13 %). Největší bělošskou minoritou jsou Portugalci, kteří Angolu kolonizovali. Přibližně třetina obyvatel žije ve městech, zbylé dvě třetiny na venkově, což svědčí o převládajícím venkovském způsobu života. Více jak 43 % obyvatelstva se nachází v předproduktivním věku do 14 let. Zhruba 54 % v produktivním věku 15-64 let a necelé 3 % v postproduktivním věku nad 65 let.

1.3.2 Náboženství

Podle odhadů z roku 1998 nejvíce lidí, přibližně 47 %, vyznává domorodé náboženství. Portugalská křesťanská misie znamenala šíření římského katolictví, na přelomu tisíciletí druhého nejpopulárnějšího náboženství, ke kterému se hlásí okolo 38 % obyvatel. Nejmenší část věřících – protestantů – je v Angole zhruba 15 % (CIA, 2011).

1.3.3 Jazyk

Portugalská kolonizace s sebou nepřinesla jenom zlepšení infrastruktury a prvky evropské kultury, ale také portugalský jazyk. Portugalština je dodnes nejvýznamnějším a zároveň oficiálním angolským jazykem. Většina obyvatel se však dorozumívá také různými africkými nářečími, především těmi bantuskými – umbundu, kimbundu, kikongo, aj (BUSINESSINFO, 2011a).

1.3.4 Migrace

Při portugalské kolonizaci byli ve velkém skupováni otroci a posíláni jako levná pracovní síla do Brazílie, Portugalska a jiných států. Tento fakt svědčí o velkém odlivu černošského obyvatelstva z území Angoly. Během války za nezávislost a především občanské války emigrovaly miliony Angolanů do sousedních zemí nebo uprchlických táborů (KLÍMA, 2008).

Pojem čistá migrace ukazuje, jestli převažuje počet emigrantů nebo imigrantů do státu za rok. Z odhadů CIA (2011) plyne, že v Angole je čistá migrace kladná, konkrétně 0,82 ‰. Jinými slovy, převládá počet lidí, kteří se do země nastěhují.

1.3.5 Natalita, mortalita, přirozený přírůstek obyvatelstva

Natalita⁵ je odhadována na 42,9 ‰, což znamená, že na 1 000 obyvatel se narodí přibližně 43 novorozenců za rok. Touto statistikou se Angola řadí na 7. místo na světě. Nejvíce dětí se v současnosti rodí v africkém Nigeru, více jak 50 na 1 000 obyvatel za rok. Porodnost v České republice je ve srovnání s angolskou velmi malá, pouze necelých 9 dětí na 1 000 obyvatel za rok, čímž se řadí na 213. místo z celkových 221.

Mortalita⁶ je podle červencových odhadů 23,4 ‰, vypovídající o zhruba 23 úmrtích z 1 000 obyvatel za rok. Angolská mortalita je největší na světě. Pro porovnání mortalita v České republice je „jen“ 10,86 ‰ (41. místo na světě). Nejlepší čísla úmrtnosti vykazují Spojené arabské emiráty s 2,06 ‰.

Přirozený přírůstek obyvatelstva se vypočítá odečtením mortality od natality. Výsledných 19,5 ‰ (tj. 1,95 ‰) vypovídá přibližně o 2% populačním růstu v Angole, což je relativně pomalé tempo pro africkou zemi. Důkazem je růst populace o 4,31 ‰ v Zimbabwe, 3,64 ‰ v Nigeru nebo 3,58 ‰ v Ugandě. Vyšší přírůstek obyvatelstva v Angole výrazně brzdí enormní mortalita (CIA, 2011).

1.4 Členství ve světových organizacích

Angola je členem mnoha významných světových institucí. Patří do několika odborných organizací OSN, ropného společenství OPEC, ryze afrických organizací a ostatních. Nejdůležitější funkci v mezinárodním společenství plnila Angola v letech 2003 a 2004, kdy byla nestálým členem Rady bezpečnosti OSN⁷ (BUSINESSINFO, 2011c).

⁵ Natalita (porodnost) popisuje počet narozených dětí na 1 000 obyvatel za rok, uvádí se v ‰.

⁶ Mortalita (úmrtnost) charakterizuje počet zemřelých osob na 1 000 obyvatel za rok, uvádí se také v ‰.

⁷ Valné shromáždění OSN volí 10 nestálých členů Rady bezpečnosti na dvouleté období. Stálými členy jsou Čína, Francie, Rusko, Spojené státy a Velká Británie, kteří mají právo veta v jakémkoliv rozhodování.

1.4.1 Odborné organizace OSN

Angola se angažuje v některých přidružených organizacích OSN, např. v Organizaci pro výživu a zemědělství (*Food and Agriculture Organization*, FAO), Světové bance, Mezinárodním měnovém fondu (*International Monetary Fund*, IMF), Mezinárodní organizaci práce (*International Labour Organization*, ILO), Organizaci OSN pro průmyslový rozvoj (*United Nations Industrial Development Organization*, UNIDO), Organizaci OSN pro výchovu, vědu a kulturu (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*, UNESCO), Světové zdravotnické organizaci (*World Health Organization*, WHO), a jiných (CIA, 2011).

1.4.2 OPEC

Jelikož Angola disponuje rozsáhlými nalezišti ropy, stala se roku 2007 členem mezivládní instituce OPEC, která koordinuje ropnou politiku svých 12 členských zemí. Kromě Angoly do ní také patří Alžírsko, Ekvádor, Irák, Írán, Katar, Kuvajt, Libye, Nigérie, Saudská Arábie, Spojené arabské emiráty a Venezuela. Organizace významně ovlivňuje objem produkce a cenu ropy pro světové trhy (OPEC, 2011).

1.4.3 Africké organizace

Angola patří také do některých afrických uskupení, např. do Africké unie (*African Union*, AU), která je největší integrovanou organizací zabývající se rozvojem, spoluprací a současnými problémy černého kontinentu – nemocemi a hladem (AU, 2011). Zahrnuje 53 států, tzn. všechny státy Afriky, kromě Maroka, které nesouhlasí s uznáním Západní Sahary jako samostatného státu, ale samo si ji nárokuje jako své území. Některým dalším zemím bylo členství pozastaveno (LANG, 2011). Africká rozvojová banka (*African Development Bank*, AfDB), jíž je Angola členem, má za úkol podporovat ekonomický růst a snížit chudobu v Africe (AFDB, 2011).

1.4.4 Ostatní organizace

Další organizací s angolskou aktivitou je Africká, karibská a tichomořská skupina států (*African, Caribbean and Pacific Group of States, ACP*), která zaštiťuje 48 afrických, 16 karibských a 15 pacifických rozvojových zemí. Instituce se snaží zajistit udržitelný rozvoj členských států, vzájemnou koordinaci a solidaritu (ACP, 2011). Jako bývalá portugalská kolonie patří Angola také do Společenství portugalsky mluvících zemí (*Comunidade dos Países de Língua Portuguesa, CPLP*), ve kterých se používá portugalská jako úřední jazyk a kam dále patří Brazílie, Guinea-Bissau, Kapverdy, Mosambik, Portugalsko, Svatý Tomáš a Princův ostrov a Východní Timor (CPLP, 2010). V neposlední řadě je Angola členem Světové obchodní organizace (*World Trade Organization, WTO*), která stanovuje pravidla mezinárodního obchodu (WTO, 2011).

1.5 Státní symboly

Jako každá země má i Angola několik svých státních symbolů, které ji reprezentují. Mezi nejvýznamnější patří vlajka, znak, hymna a měna.

1.5.1 Vlajka

Angolská vlajka, znázorněná na Obrázku 1, byla přijata roku 1975. Horní červený pruh znázorňuje krev prolitou v boji proti portugalskému kolonialismu, dolní černý pruh symbolizuje africký kontinent. Uprostřed vlajky je zobrazena polovina ozubeného kola reprezentující dělníky, dále potom mačeta, která zastupuje rolníky a žlutá pěticípá hvězda, která má význam solidarity a pokroku (KLÍMA, 2008).

1.5.2 Znak

Obrázek 2 ilustruje státní znak, který je inspirován sovětskou tematikou. Ozubené kolo, hvězda a mačeta mají stejný význam jako v případě vlajky. Znak navíc obsahuje motyku jako symbol zemědělství. Na levé straně místo ozubeného kola se vine věnec z kukuřice,

bavlníku a kávovníku, hlavních plodin pěstovaných v Angole. Otevřená bílá kniha poukazuje na důležitost vzdělání. Páska v dolní části nese název státu v portugalštině: *República de Angola* (PŘÍHODA, 2000).

1.5.3 Hymna a měna

Státní hymna se jmenuje *Angola Avante* (Kupředu, Angolo) a je oficiálně používána od roku vyhlášení nezávislosti – 1975. Angolská měna se nazývá kwanza (*Angolan Kwanza*, AOA), která se dále dělí na 100 lwei. V současné době (únor 2012) se směňuje 100 AOA za přibližně 20,13 českých korun (PENÍZE, 2012).



Obrázek 1: Angolská vlajka
Zdroj: CIA, 2011



Obrázek 2: Angolský znak
Zdroj: WIKIPEDIA, 2012

2 Politická charakteristika Angoly

Politická charakteristika nastíní státní zřízení v Angole a rozdělení moci. Důraz bude kladen na klíčové resorty angolské politiky, především zdravotnictví, vzdělání a životní prostředí. Deskripce se také zaměří na korupci, která je podstatným problémem každodenního života v zemi.

2.1 Rozdělení moci

Bertelsmann (2009) popisuje Angolu jako demokratickou republiku. Primární ústava z roku 1975 stanovila režim jedné strany. Až roku 1994 byla modifikována a zajistila mj. i pluralitu stran. Nová ústava byla přijata parlamentem (Národním shromážděním) 5. února 2010 a prezentuje Angolu jako prezidentskou republiku. Mnoho angolských zákonů vychází z těch portugalských, které se Portugalci snažili prosadit v průběhu jejich kolonizace. Moc v Angole je rozdělena, jako v každé demokratické republice, do třech větví – výkonné (exekutivní), zákonodárné (legislativní) a soudní (justiční). Nelze však souhlasit s tvrzením, že by rozdělení moci bylo v praxi skutečně uplatňováno.

2.1.1 Exekutivní

Nejvyšší exekutivní funkci v zemi vykonává prezident, v současné době José Eduardo dos Santos, jenž stojí zároveň i v čele vlády, kterou tvoří jednotliví ministři. Santos je nejmocnějším mužem země, v Angole vládne více než 30 let. Bývá obviňován ze zneužívání moci při odstraňování svých politických odpůrců. Jeho poradci mají častěji větší vliv než jednotliví ministři. Existuje mnoho lidí z vládnoucí vrstvy, kteří sice navenek podporují demokratický systém, prakticky ho však nedodržují, resp. se snaží o brzdění jeho rozvoje. Pro mnoho Angolanů i mezinárodních analytiků je právě prezident Santos tou hlavní překážkou k pravé demokracii. Na druhou stranu panují obavy z dosažení moci opoziční stranou, která by si osvojila stejné praktiky (BERTELSMANN, 2009).

2.1.2 Legislativní

Podle Bertelsmanna (2009) reprezentuje legislativní moc jednokomorový parlament o 220 zákonodárcích, kteří jsou voleni jak v poměrném, tak většinovém hlasování a mají mandát na 4 roky. Poslední parlamentní volby se konaly 5. a 6. září 2008. Vítězem se stala od roku 1975 vládnoucí strana MPLA, která získala 81,6 % hlasů a zajistila si 191 křesel v parlamentu. Největší opoziční stranou se stala UNITA, která bojovala proti MPLA v občanské válce o moc v Angole. Volilo ji 10,4 % obyvatel a obsadila 16 křesel. Třetí stranou z pohledu počtu získaných hlasů se stala Strana sociální obnovy (*Partido Renovador Social, PRS*) s 3,2 % a 8 křesly. Předposlední partají v parlamentu je FNLA s 1,1 % a 3 křesly, následovaná Novou demokracií (*Nova Democracia, ND*) s 1,2 % a 2 křesly. Činnost parlamentu je však značně omezena, neboť 90 % návrhů zákona pochází od vlády nebo prezidenta.

2.1.3 Soudní

Soudní moc vykonává především Nejvyšší soud, který má na starosti trestní, civilní, a vojenskou justici. Dalšími institucemi jsou Ústavní soud a Nejvyšší vojenský soud. Všichni soudci jsou jmenováni prezidentem. Justiční systém však v praxi zůstal silně závislý na vládě a prezidentovi. Výrazně nezasahuje proti návrhům vládnoucích jedinců a postrádá klíčovou vlastnost – nezávislost. Angolská vláda je zvyklá vládnout bez omezení. V případě změny soudního systému na demokratický, po vzoru vyspělých zemí, by se vláda mohla obávat přezkoumávání zločinů z minulosti i podstatného omezení její moci (BERTELSMANN, 2009). Z těchto důvodů je pojem demokracie v Angole velmi nevístižný.

2.2 Zdravotnictví

Zdravotnictví je hodně diskutovaným sektorem angolské vlády. Podle statistik CIA (2011) z roku 2009 vyčleňuje Angola na zdravotnictví prostředky ve výši pouhých 4,6 % HDP. V této statistice je nejhorší Severní Korea s minimálním 2% příspěvkem z HDP. Naopak

nejvíce ze svého HDP vyčleňuje Malta a Spojené státy, konkrétně 16,5 %, resp. 16,2 %. V podkapitole zdravotnictví budou rozebrány klíčové statistiky, ve kterých je Angola nejhorší na světě. Jedná se zejména o kojeneckou úmrtnost a očekávanou délku života. Dalšími faktory velmi špatného stavu zdravotnictví jsou lékařská péče a smrtelné nemoci.

2.2.1 Kojenecká úmrtnost

Kojenecká úmrtnost je téměř 176 ‰, odpovídající 176 zemřelým kojencům z 1 000 novorozenců. V této statistice jsou nejhorší africké země, Angola je navíc na prvním místě na světě. Velmi vysoká kojenecká úmrtnost vypovídá o neuspokojivé lékařské péči v zemi, především o nedostatečném počtu očkování proti zákeřným nemocem, které Angolu sužují. Pro porovnání, Monako je zemí s nejnižší kojeneckou úmrtností – 1,79 ‰ (CIA, 2011).

2.2.2 Očekávaná délka života

CIA (2011) odhaduje očekávanou délku života Angolanů na nedožítých 39 let, čímž se řadí na poslední místo na světě. Nejdéle se dožívají obyvatelé monackého knížectví, necelých 90 let. Česká republika se řadí na 63. místo s očekávanou délkou života okolo 77 let.

2.2.3 Lékařská péče

Dalším velmi znepokojivým faktem je počet lékařských odborníků v zemi. Podle statistiky z roku 2004 připadá pouze 8 doktorů na 100 000 obyvatel, což je podle WHO velmi nedostatečné pro pokrytí základních zdravotnických potřeb obyvatelstva. Dalším nevyhovujícím faktem je počet lůžek v nemocnicích, kterých je jen 8 na 10 000 obyvatel (CIA, 2011).

2.2.4 Nemoci

Angolu sužuje mnoho smrtelných nemocí. Jen virem HIV se v zemi ročně nakazí podle odhadů z roku 2009 přibližně 200 000 obyvatel, z nichž ročně umírá na nemoc AIDS okolo 11 000. Nejhorší je situace v Jihoafrické republice a Nigeru, kde umírá zhruba 310 000, resp. 220 000 lidí za rok. Naopak v Singapuru jen 100 lidí ročně. Mezi další nemoci, sužující Angolu, patří malárie, spavá nemoc, zimnice, bakteriální průjmy, podvýživa aj. Zdrojem nálezů je velmi špatná hygiena, nedostatek pitné vody a zoufalý stav zdravotnictví (CIA, 2011).

2.3 Vzdělání

Vzdělání na 1. stupni je dostupné téměř 88 % dětem, na 2. stupni necelým 25 %. Střední školy navštěvuje jen 5 % mladistvých – velmi alarmující a nedostatečné procento. Angolané tedy v průměru studují 9 let, což představuje pouze základní vzdělání (KLÍMA, 2008). Informace ohledně gramotnosti obyvatelstva poskytuje výborné mezinárodní měřítko, podle kterého se dají porovnávat jednotlivé země na základě vzdělanosti národů. Gramotností se myslí procentuální poměr obyvatel nad 15 let, kteří umějí číst a psát. V Angole je podle odhadů z roku 2001 pouze 67 % gramotných lidí, z toho mužů přibližně 83 % a žen jen 54 % (CIA, 2011). Klíma (2008) tvrdí, že negramotnost ve skutečnosti zvyšuje tzv. *funkční negramotnost* dětí, které ve vzdálených oblastech nepoužívají ani čtení ani psaní. V zemi se nacházejí 3 univerzity, avšak jako ostatní školy na různých stupních postrádají kvalifikované učitele a vybavení.

2.4 Životní prostředí

Životní prostředí Angoly bylo silně zdevastováno občanskou válkou. Zejména v přírodních rezervacích a národních parcích došlo ke značnému úbytku angolské fauny. Země se dnes potýká s desertifikací (rozšiřováním pouště). Eroze půdy přispívá ke znečištění vody

a s tím spojenému nedostatku pitné vody. Mezinárodní poptávka po dřevě a domácí poptávka po topivu zapříčiňují kácení tropických deštných lesů (KLÍMA, 2008).

2.5 Korupce

Organizace Transparency International (2011), která vyhodnocuje míru korupce v jednotlivých státech, považuje Angolu za jednu z nejvíce zkorumpovaných zemí na světě. Podle její výroční zprávy *Transparency International Annual Report 2010* se Angola umístila na 168. místě ze 178 pozorovaných zemí. Mezi nejvíce zkorumpované země patří Afghánistán, Barma a Somálsko, nejméně potom Dánsko, následované Novým Zélandem a Singaporem. Česká republika se nachází na 53. pozici.

Angolská vláda vynakládá velmi malé úsilí k provedení potřebných reforem, zejména ve zdravotnictví a vzdělání, které se promítá v negramotnosti velké části angolského obyvatelstva žijícího v chudobě. Hlavním problémem je vládnoucí strana MPLA, resp. její nejvyšší představitelé v čele s prezidentem Santosem, kteří vládou v Angole de facto více jak 30 let. Svoji výsostnou pozici si bezesporu budou chtít zachovat i v nejbližší budoucnosti. Nejvíce kritiky se snáší na hlavu předních představitelů státu za zneužívání veřejných prostředků, zejména příjmů z těžby ropy, na zajištění majority hlasů v zemi (BUSINESSINFO, 2011b). Korupce zapříčinila obrovský rozdíl mezi jednotlivými vrstvami populace. Na jedné straně movitost úzké skupinky mocných reprezentantů země, na té druhé život v chudobě dvou třetin obyvatelstva a v extrémní chudobě přibližně jedné třetiny národa.

Mezi prvními a druhými demokratickými volbami v roce 1992, resp. 2008 uplynulo 16 let a po celou tuto dobu se žádné jiné volby nekonaly. Prezident a vláda zůstali v úřadu nehledě na fakt, že ústava jim vyhradovala pouze mandát na 5 let. Ve skutečnosti strana MPLA zůstala zcela dominantní angolskému politickému prostředí. Za oficiální demokracií se skrýval autoritářský režim (BERTELSMANN, 2009).

3 Ekonomická charakteristika Angoly

Ekonomická charakteristika Angoly se bude zabývat hrubým domácím produktem, jeho růstem a strukturou. Dále budou analyzovány významné makroekonomické ukazatele: inflace a nezaměstnanost. Závěr kapitoly se bude soustředit na státní rozpočet, veřejný dluh a mezinárodní obchod.

3.1 Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt (HDP) je souhrn veškeré finální produkce v ekonomice země, vyjádřený v peněžních jednotkách za 1 rok (KRAFT a BEDNÁŘOVÁ, 2007). Vývoj HDP v Angole za poslední roky znázorňuje Tabulka 1. Vysoké míry růstu HDP v letech 2007 a 2008 byly způsobeny vysokými cenami ropy na mezinárodním trhu. Těžba ropy je pro Angolu zásadní a představuje 85 % tvorby HDP. Další 5 % tvoří vývoz diamantů. Globální recese vedla k markantnímu snížení růstu HDP na 1,6 % v roce 2009. Příjmy z ropy výrazně klesly v letech 2008 a 2009. V důsledku tohoto faktu bylo zastaveno mnoho projektů na obnovu infrastruktury v poválečné zemi. Od roku 2010 zažívá Angola opět výrazný ekonomický boom ve všech sektorech, i když růst HDP už není dvouciferný jako v předešlých letech (IMF, 2011).

Tabulka 1: Vývoj a růst HDP v Angole

Rok	2007	2008	2009 (odhad)	2010 (odhad)	2011 (odhad)	2012 (odhad)
HDP (v mld. USD)	90,974	105,345	107,011	114,343	124,038	133,591
Růst HDP (v %)	23,8	15,8	1,6	6,9	8,5	7,7

Zdroj: IMF, 2011

3.2 Struktura tvorby HDP

HDP tvoří tři hlavní sektory ekonomiky – primární (zemědělství), sekundární (průmysl) a terciární (služby). Podle odhadů z roku 2008 se zemědělství podílí na tvorbě HDP 9,6 %. Průmysl je stále nejdůležitějším odvětvím hospodářství – produkuje 65,8 % HDP. Sektor služeb zaznamenává vzestup, avšak participuje pouze s 24,6 % (CIA, 2011).

3.2.1 Primární sektor

Primární sektor zastupuje zemědělství, které podle CIA (2011) stále slouží pro většinu obyvatel jako zdroj obživy. Před vypuknutím občanské války Angola svoji zemědělskou produkci vyvážela, v současné době se však polovina domácí spotřeby dováží. I přesto značná část populace trpí nedostatkem potravy. Půda je velmi kvalitní díky srážkám v období dešťů. Mezi zemědělské produkty patří banány, cukrová třtina, káva, obilí, bavlna, tabák, zelenina, dřevo. Chov dobytka se koncentruje především na jihozápadě území. Při pobřeží je rozvinutý rybolov.

3.2.2 Sekundární sektor

Sekundární sektor představuje průmysl, který je hnacím motorem domácí ekonomiky. Klíčový sektor představuje především ropný průmysl, na němž je subsaharská země zcela závislá. Významná je těžba zemního plynu a diamantů. Velký rozmach zažívá stavebnictví.

Ropný průmysl

Podle odhadů z roku 2010 se v Angole těží přibližně 2 miliony barelů⁸ ropy denně, čímž se řadí na 17. místo na světě. Nejvíce „černého zlata“ produkuje Saudská Arábie (přibližně 10,5 milionů barelů za den), následovaná Ruskem (více než 10 milionů)

⁸ Barel je měrná jednotka vyjadřující objem ropy. Jeden barel odpovídá přibližně 159 litrům (THOMPSON a TAYLOR, 2008).

a Spojenými státy (téměř 9,7 milionů). V Africe je Angola dokonce třetím největším producentem za Nigérií (necelých 2,5 milionů) a Alžírskem (více než 2 miliony). V Angole se spotřebuje jen přibližně 74 000 barelů ropy denně, tzn., že většina se exportuje do zahraničí. Zásoby zmiňovaného neobnovitelného zdroje energie se podle predikce z ledna 2011 odhadují na 9,5 miliard barelů. V pořadí zemí s ropnými rezervami patří Angole 18. místo. Nejvíce zásob má Saudská Arábie (více než 262 miliard barelů), doprovázená Venezuelou (přibližně 211 miliard) a Kanadou (175 miliard) (CIA, 2011).

Angolská vláda získává podstatnou část příjmů z těžby ropy prostřednictvím státní firmy Sonangol. Produkce je navíc zdaněna složitým systémem, který je velmi neprůhledný. Zmíněná fakta dávají dostatečný prostor korupci, která zabraňuje vývoji sektoru, stejně jako nadměrná byrokracie a stále nedostatečná infrastruktura (BUSINESSINFO, 2011d).

Plynárenský průmysl

Dalším neobnovitelným zdrojem je zemní plyn, kterého se vyprodukuje 690 milionů m³ ročně (65. místo na světě). Největšími producenty zemního plynu jsou Spojené státy s 611 miliardami m³ a Rusko s 610 miliardami m³. Zdroje zemního plynu se v Angole odhadují na necelých 310 miliard m³. Rusko a Írán však disponují zásobou 47,5 bilionů m³, resp. 29,6 bilionů m³. Veškerý vytěžený plyn se v Angole spotřebuje na domácím trhu.

Těžba diamantů

Angola je čtvrtým největším producentem diamantů na světě po Botswaně, Rusku a Jihoafrické republice. Odhadovaná roční těžba dosahuje 12 milionů karátů⁹ (CIA, 2011). Podle Klímy (2008) se zásoby diamantů odhadují na více jak 300 milionů karátů.

⁹ Karát se používá jako jednotka hmotnosti pro diamanty a představuje přibližně 0,2 gramu (THOMPSON a TAYLOR, 2008).

Stavebnický průmysl

Poválečná rekonstrukce země a zpětné přistěhování emigrantů způsobily boom ve stavebnictví. O obnovu infrastruktury se starají především portugalské a čínské společnosti (BUSINESSINFO, 2011d).

3.2.3 Terciární sektor

Terciární sektor tvoří především služby. V Angole se rozvíjí zejména telekomunikace a bankovníctví. Zvyšuje se počet komerčních bank a s tím spojené poskytované služby (BUSINESSINFO, 2011e). Turistický ruch je nepatrný. Nedávno skončená občanská válka neudělala zemi dobré jméno, navíc některé oblasti jsou stále zaminovány. Všudypřítomné nemoci a množství očkovaní před příjezdem do země také nepodporují cestovní ruch (KLÍMA, 2008).

3.3 Inflace

Tempo růstu cenové hladiny neboli míra inflace byla v poslední dekádě v Angole velmi znepokojující, jak znázorňuje Tabulka 2. V době občanské války byla v Angole hyperinflace a např. v roce 2000 byla její výše 325 %. Na konci války v roce 2002, kdy tempo růstu cenové hladiny dosahovalo 108 %, byla přijata protiinflační opatření. Od té doby úroveň inflace každoročně výrazně klesala, až se dostala, podle odhadu, na své desetileté minimum v roce 2011, a to 11,3 %. Pro rok 2012 se predikuje růst cenové hladiny o 10,8 % (IMF, 2011).

Tabulka 2: Vývoj míry inflace v Angole

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	...	2009	2010 (odhad)	2011 (odhad)	2012 (odhad)
Inflace (v %)	325	152	108	98	43	...	13,7	13,3	11,3	10,8

Zdroj: IMF, 2011

3.4 Nezaměstnanost

Míra nezaměstnanosti je makroekonomický údaj, který udává poměr nezaměstnaných lidí (evidovaných na úřadu práce a ochotných pracovat) k ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu (počet zaměstnaných a nezaměstnaných). Podle odhadů Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (*Organization for Economic Co-operation and Development*, OECD) (2008) klesla míra nezaměstnanosti z 39,8 % v roce 2002 na 25,2 % v roce 2006. Nejvíce lidí je zaměstnáno ve veřejném sektoru. Nejnovější údaje jsou velmi těžko zjistitelné, odhaduje se, že nezaměstnanost je stále kolem 20 %.

Ekonomicky aktivních obyvatel je v Angole přes 8 milionů. Kolem 85 % z nich pracuje v zemědělství a pouze 15 % v průmyslu a službách (podle odhadů z roku 2003) (CIA, 2011). Nezaměstnaní jsou především ženy a mladí lidé. Mnoho lidí nemá odpovídající kvalifikaci z důvodu nedostačujícího vzdělání v zemi. Sociální rozdíly mezi bohatými a chudými jsou velmi markantní. V letech 1995 až 2000 vzrostl podíl 10 % nejbohatších lidí na celkovém důchodu z 31,5 % na 42,2 %.

V roce 2004 schválila vláda program Strategie v boji s chudobou (*Estratégia de Combate á Pobreza*, ECP), který měl zaručit sociální reintegraci populace, intenzivní investice do sociální infrastruktury a strukturální reformy včetně decentralizace. V roce 2007 odstartoval Program restrukturalizace logistiky a distribuce nezbytných produktů obyvatelstvu (*Program of Restructuring the Logistics and Distribution of Essential Products to the Population*, PRESILD). Od zmíněné iniciativy se očekává snížení cen potravin, zvětšení trhu domácích potravin a především vytvoření 200 000 pracovních míst do roku 2012.

Rostoucí zaměstnanost má tendenci zvyšovat příjem domácností a snižovat chudobu lidí. Na druhou stranu, vysoká míra inflace v posledních letech způsobuje pokles reálných mezd a s tím spojený i pokles kupní síly zaměstnaných lidí. Nová pracovní místa jsou spojena s obnovou infrastruktury válkou zdevastované země. Prostor pro zvýšení zaměstnanosti nabízí především sektor vzdělání a zdravotnictví (BERTELSMANN, 2009).

3.5 Státní rozpočet

Podle odhadů CIA (2011) představovaly celkové příjmy vlády v Angole v roce 2010 sumu 35,54 miliard USD. Výdaje dosahovaly 29,5 miliard USD. V roce 2010 tudíž Angola vykazovala přebytek státního rozpočtu ve výši 7,1 % HDP, čímž se zařadila na 9. místo v hodnocení hospodaření vlád jednotlivých zemí. Nejvyššího přebytku dosáhlo Macao, přesně 23,2 % HDP. Naopak nejvyšší deficit mělo Irsko ve výši 32,4 % HDP. Česká republika obsadila 138. místo se schodkem veřejných financí 4,7 % HDP.

3.6 Veřejný dluh

Angola patří mezi země s poměrně malým zadlužením v porovnání s ostatními státy světa. V roce 2010 dosahovala hodnota veřejného dluhu v zemi 21,4 % HDP. Nejvíce zadlužené bylo Zimbabwe s dluhem ve výši 233,2 % HDP, následované Japonskem (199,7 % HDP). Naopak nejmenší veřejný dluh vykazovala Libye a Omán, a to 3,5 %, resp. 4 % HDP. Česká republika se zařadila na 72. místo s dluhem 38,9 % HDP (CIA, 2011).

3.7 Mezinárodní obchod

Po skončení občanské války se Angola začala více angažovat v mezinárodním obchodu. Charakteristika internacionální spolupráce se zaměří především na angolský export, import a spolupráci s Českou republikou.

3.7.1 Export

Podle CIA (2011) vyvezla Angola v roce 2010 zboží a služby ve výši 50,59 miliard USD. Nejdůležitějšího exportního partnera představovala Čína, kam směřovalo 42,8 % veškerého vývozu. Dalšími významnými obchodními partnery byly Spojené státy (23 % exportu), Indie (9,5 %) a Francie (4 %). Hlavní vyváženou komoditou byla surová ropa, dále potom diamanty, zpracované ropné produkty, káva, sisal, ryby, dřevo a bavlna.

3.7.2 Import

Ve stejném roce se do Angoly dovezlo zboží a služby ve výši 18,32 miliard USD. Nejvíce komodit bylo importováno z Portugalska (17,4 %), poté z Číny (14 %), Spojených států (9 %), Brazílie (6,6 %), Jihoafrické republiky (6 %), Francie (5,8 %) a Indie (5,3 %). Mezi hlavním dováženým zbožím bylo strojní a elektrické vybavení, následované vozidly a spojovacími materiály, léky, jídlem, textilem a vojenským materiálem (CIA, 2011).

3.7.3 Spolupráce s Českou republikou

V Angole má Česká republika dobrou pověst, především díky 70. a 80. létům minulého století, kdy ještě tehdejší Československo exportovalo do země např. nákladní auta Tatra, traktory Zetor nebo zemědělské stroje. V současné době se z naší země vyvážejí různé obráběcí a potravinářské stroje, traktory nebo oděvy. Obchodní bilance s Angolou je kladná, protože převládá export nad importem z pohledu naší republiky.

České podniky mají možnost exportovat do Angoly své zboží a služby zejména s ohledem na poválečnou obnovu země. Případnou spolupráci lze navázat při obnově infrastruktury, distribuci elektrické energie, stavebnictví, odstraňování nášlapných min pro zlepšení turistického ruchu, a jiných odvětvích. Jelikož země není ještě zcela soběstačná, je značným potenciálem i dovoz základních potravin.

V rámci zahraniční rozvojové spolupráce v posledních letech se Česká republika podílela na vývoji zemědělské výroby a školství. Významný projekt, který probíhal mezi roky 2009-2011, se jmenoval *Podpora středního zemědělského školství v provincii Bié*. V současné době probíhá projekt *Podpora základního školství v odlehlých okresech provincie Bié*, který se zaměřuje na zvýšení kvalifikace angolské populace (MZV, 2012).

4 Analýza podnikatelského prostředí v Angole

Charakteristika podnikatelského prostředí bude vycházet z výroční zprávy Světové banky o aktuální situaci v zemi nazvané *Doing Business 2011: Making a Difference for Entrepreneurs*. Zmíněná zpráva porovnává podnikatelská prostředí ve 183 světových zemích. Veškeré indikátory a údaje jsou za rok 2010.

Analýza se bude zabývat následujícími indikátory: *Zahájení podnikání, Obstarání stavebního povolení, Registrace majetku, Informace o úvěrech, Ochrana investorů, Placení daní, Obchodování přes hranice, Vymahatelnost smluv a Ukončení podnikání*.

Každý indikátor se skládá z dílčích subindikátorů, které budou posléze popsány. Jednotlivé subindikátory budou porovnány se zeměmi, které se nacházejí v regionu samotného jihu afrického kontinentu. Konkrétně se jedná o následující země: Botswana, Jihoafrická republika, Lesotho, Namibie a Svazijsko. U všech subindikátorů bude konfrontován jejich vývoj od roku 2007 do roku 2010. Každý ukazatel bude zhodnocen a bude navrženo řešení na zlepšení stavu jednotlivých indikátorů, aby se zdokonalilo celkové podnikatelské prostředí v Angole (WB, 2011).

4.1 Zahájení podnikání

Každý začátek je těžký. Dobrý start byznysu záleží mimo jiné na náročnosti administrativy nebo na počátečních nákladech. *Zahájení podnikání* je prvním z řady indikátorů, které slouží k porovnání podnikatelských prostředí ve státech světa podle Světové banky. Indikátor se skládá ze 4 dílčích subindikátorů, přičemž každý z nich má stejnou váhu. Prvním z nich jsou *Procesy, které vedou k legálnímu založení společnosti*, kam patří různá notářská ověřování, registrace a jiné úřední postupy. Druhým je *Čas, potřebný k vyřízení každého procesu*, přičemž proces se považuje za ukončený po obdržení příslušného dokumentu. Důležité je také zmínit, že každý z procesů začíná v jiném termínu.

Třetím subindikátorem jsou *Náklady, potřebné k dokončení jednotlivých procesů*, které se měří v procentech z hrubého národního produktu (HNP) přepočítaného na 1 obyvatele. Posledním dílčím ukazatelem je *Zaplacený minimální kapitál*, čímž se rozumí vklad v bance před začátkem registračního procesu, který se také měří v procentech z HNP na 1 obyvatele. Uvedené subindikátory znázorňuje Tabulka 3.

Tabulka 3: Subindikátory Zahájení podnikání

Číslo procesu	Proces	Čas (dny)	Náklady
1	nalezení unikátního jména společnosti a vyzvednutí příslušného certifikátu	1	24 590 AOA
2	vložení legálně získaného základního kapitálu do banky a získání odpovídajícího dokladu	1	bez poplatku
3	ověření podnikových dokumentů u Guichet Unico ¹⁰	1	náklady jsou zahrnuty v registračních poplatcích
4	získání certifikátu NIF u Guichet Unico	1	náklady jsou zahrnuty v následujícím procesu
5	registrace společnosti a zaplacení registračních poplatků u Guichet Unico	4	315 337 AOA
6	získání obchodního povolení	60	1 000 USD
7	uzákonění seznamu majetku u finančního úřadu	1	3 USD
8	uzákonění seznamu majetku u provinčního soudu	1	20 USD

Zdroj: WB, 2011

Pořadí vybraných sousedních ekonomik Angoly podle indikátoru *Zahájení podnikání* ukazuje Tabulka 4. Podle zmíněného ukazatele se Angola umístila na 164. místě ze 183 ekonomik. Výsledek jenom potvrzuje vysokou byrokracii při zakládání nových podniků. V porovnání s Novým Zélandem, kde k založení nového podniku stačí pouhý 1 den, se začínající podnikatelé v Angole musí obrnit trpělivostí a čekat 68 dnů na vyřízení veškerých dokumentů, registrací a procesů. Stejná situace je však i v okolních sousedních zemích, kde průměrná délka založení podniku trvá také přibližně 2 měsíce. Ve Svazijsku

¹⁰ Guichet Unico je státní úřad, který poskytuje licence a dokumenty, potřebné pro soukromé podnikání.

a Namibii je počet procesů dokonce vyšší než v Angole. Velmi negativním aspektem v analyzované zemi jsou však počáteční náklady, které značně převyšují náklady v okolních státech.

Tabulka 4: Indikátor Zahájení podnikání v regionálním hodnocení

Země	Pořadí země	Procesy (počet)	Čas (dny)	Náklady (% HNP/os.)	Zaplacený minimální kapitál (% HNP/os.)
Jihoafrická republika	75.	6	22	6,0	0,0
Botswana	90.	10	61	2,2	0,0
Namibie	124.	10	66	18,5	0,0
Lesotho	140.	7	40	26,0	0,0
Svazijsko	153.	12	56	33,0	0,5
Angola	164.	8	68	163,0	28,7

Zdroj: WB, 2011

Vývoj subindikátorů znázorňuje Tabulka 5. Oproti posledním dvěma rokům se mnohé nezměnilo, až na mírný nárůst počátečních nákladů. Nekonal se tak progres jako v roce 2008, kdy došlo k znatelnému snížení nákladů, dnů i procesů, potřebných k zahájení podnikání (WB, 2011). Úkolem vlády by mělo být podstatné snížení administrativy při zahajování byznysu v Angole. V návaznosti na to by se snížila jak doba, tak náklady.

Tabulka 5: Vývoj subindikátorů Zahájení podnikání za poslední 4 roky

Rok	2007	2008	2009	2010
Pořadí	-	-	164.	164.
Procesy (počet)	12	8	8	8
Čas (dny)	119	68	68	68
Náklady (% HNP/os.)	343,7	196,8	151,1	163,0
Zaplacený minimální kapitál (% HNP/os.)	50,5	39,1	29,0	28,7

Zdroj: WB, 2011

4.2 Obstarání stavebního povolení

V mnoha rozvojových zemích je zařizování stavebního povolení velmi nákladné a časově zdlouhavé. Stavitelé často staví nelegálně nebo podplácují vlivné lidi ke splnění veškerých formálních procesů. Indikátor *Obstarání stavebního povolení* se skládá z 3 subindikátorů. První z nich měří *Procesy, které vedou k legálnímu postavení stavby*. Patří sem získání všech potřebných oprávnění, povolení, certifikátů a licencí stejně jako zavedení elektřiny, vody, kanalizace a telefonní linky. Druhý se soustředí na *Čas, potřebný k dokončení všech procesů* s analogickými podmínkami jako u prvního indikátoru. Poslední subindikátor se zaměřuje na *Náklady, potřebné k dokončení všech procesů*, kam se započítávají pouze oficiální náklady bez úplatků. Zmíněné subindikátory uvádí Tabulka 6.

Tabulka 6: Subindikátory Obstarání stavebního povolení

Číslo procesu	Proces	Čas (dny)	Náklady (AOA)
1	získání dokladu o vlastnictví pozemku	15	3 000
2	získání povolení ke stavbě od hasičského sboru	5	bez poplatku
3	žádost o licenci ke stavbě od provinčního guvernéra	180	13 200
4	přijetí místní inspekce od provinčního guvernéra	1	bez poplatku
5	získání souhlasu od telefonního poskytovatele	1	bez poplatku
6	najmutí inspektorské firmy	1	623 640
7	získání užívacího povolení provinčními úřady	30	2 000
8	obdržení závěrečné kontroly provinčními úřady	1	bez poplatku
9	získání připojení elektrické energie	16	1 107 134
10	získání telefonního připojení	15	7 908
11	získání připojení vody a kanalizace	10	bez poplatku
12	registrace stavby	90	bez poplatku

Zdroj: WB, 2011

Tabulka 7 znázorňuje okolní státy a jejich umístění podle indikátoru *Obstarání stavebního povolení*. Angola obsadila 128. místo, což je sice lepší pozice než v případě prvního indikátoru, stále však uvedené procesy výrazně brzdí v rozjezdu podnikání. Necelý rok trvá, než se vyřeší veškeré náležitosti. Náklady jsou také astronomické – téměř sedminásobek HNP na 1 obyvatele. Hůře už je na tom jen Lesotho s téměř dvojnásobně vyššími náklady než v Angole. Nejméně procesů má ze všech zemí světa Dánsko, konkrétně 6. V Singapuru trvá obstarání stavebních povolení pouhých 25 dnů a Katar se pyšní nejnižšími náklady, přesně 0,8 % HNP na 1 obyvatele.

Tabulka 7: Indikátor Obstarání stavebního povolení v regionálním hodnocení

Země	Pořadí země	Procesy (počet)	Čas (dny)	Náklady (% HNP/os.)
Namibie	36.	12	139	113,0
Svazijsko	40.	14	116	143,0
Jihoafrická republika	52.	17	174	23,1
Botswana	127.	24	167	264,5
Angola	128.	12	328	694,3
Lesotho	163.	15	601	1290,7

Zdroj: WB, 2011

Změnu subindikátorů ilustruje Tabulka 8. V celkovém hodnocení se Angola propadla ze 119. místa na 128. Počet procesů se v posledních letech nezměnil (12), stejně jako doba k dovršení všech potřebných postupů (328 dnů). Nestálý vývoj je v oblasti nákladů. Zatímco v roce 2007 byly celkové náklady ve výši 1 109,7 % HNP/osobu, a po dvouletém poklesu se v roce 2009 dostaly na úroveň 597,7 % HNP/osobu, v roce 2010 však přišel naopak růst nákladů až na 694,3 % HNP/osobu (WB, 2011). Apel na vládní představitele je v tomto případě shodný jako u prvního indikátoru – výrazné snížení byrokracie, které by přineslo redukci času i nákladů na vyřízení veškerých náležitostí.

Tabulka 8: Vývoj subindikátorů Obstarání stavebního povolení za poslední 4 roky

Rok	2007	2008	2009	2010
Pořadí	-	-	119.	128.
Procesy (počet)	14	12	12	12
Čas (dny)	337	328	328	328
Náklady (% HNP/os.)	1 109,7	831,1	597,7	694,3

Zdroj: WB, 2011

4.3 Registrace majetku

Formální zajištění vlastnických práv je nezbytnou součástí při začínajícím podnikání. Následující ukazatel *Registrace majetku* má 3 subindikátory: *Procesy, které vedou k převodu vlastnického práva na nemovitosti*, jež zahrnují ověřování zástavního práva, notářské verifikace nebo placení převodové daně; *Čas a Náklady, které jsou zapotřebí k dokončení každého procesu*. Všechny subindikátory znázorňuje Tabulka 9.

Tabulka 9: Subindikátory Registrace majetku

Číslo procesu	Proces	Čas (dny)	Náklady (AOA)
1	získání aktuálního vlastnického certifikátu od registračního úřadu	7	1 550
2	získání aktuálního daňového certifikátu od finančního úřadu	7	1 500
3	zaplacení převodové daně a kolkovné	1	10 % z hodnoty majetku (převodová daň) + 0,8 % z hodnoty majetku (kolkovné)
4	příprava převodové listiny před zápisem u notáře	15	zaplaceno při předchozím procesu
5	žádost o provizorní registraci u katastrálního úřadu	5	různé výpočty pro různé hodnoty majetku
6	obdržení konečné registrace od registračního úřadu	150	zaplaceno v předchozím procesu
7	žádost o konečnou registraci u finančního úřadu	5	105

Zdroj: WB, 2011

Porovnání zemí v regionu podle indikátoru *Registrace majetku* naznačuje Tabulka 10. Angola se umístila na 174. místě ze sledovaných 183 států, což opět jednoznačně ukazuje na nadměrnou byrokracii v zemi. Zatímco počet procesů, potřebných k registraci majetku je přibližně stejný jako u sousedních států, 184 dní trvající vyřizování všech náležitostí je velmi alarmující. Příkladem všem státům by mohl být Nový Zéland, kde jsou zapotřebí pouze 2 dny. Inspirovat by se Angola mohla také ve svém regionu, např. v Botswaně, ve které trvá vyřízení potřebných registrací jen 16 dnů, v Namibii potom 24 dnů. Zápis majetku nejvíce zdržuje proces *obdržení konečné registrace od příslušného úřadu*, který zabere 150 dnů. Zejména tato procedura by se měla výrazně časově zkrátit, aby se konečná registrace stala transparentnější.

Tabulka 10: Indikátor Registrace majetku v regionálním hodnocení

Země	Pořadí země	Procesy (počet)	Čas (dny)	Náklady (% z hodnoty majetku)
Botswana	44.	5	16	5,0
Jihoafrická republika	91.	6	24	8,8
Namibie	136.	9	23	9,6
Lesotho	146.	6	101	8,0
Svazijsko	156.	9	44	7,1
Angola	174.	7	184	11,5

Zdroj: WB, 2011

V Tabulce 11 je zachycen vývoj subindikátorů za roky 2007-2010. Poslední 2 roky se Angola pohybovala na samém konci hodnocení všech zemí. Počet procesů se nezměnil, stejně jako celkové náklady, které představují přibližně 11 % z hodnoty majetku. Počet dnů se oproti roku 2008 zkrátil v následujícím roce skoro na polovinu (WB, 2011). V tomto trendu by měla Angola pokračovat, aby podstatně zkrátila a zjednodušila celý proces registrace majetku.

Tabulka 11: Vývoj subindikátorů Registrace majetku za poslední 4 roky

Rok	2007	2008	2009	2010
Pořadí	-	-	173.	174.
Procesy (počet)	7	7	7	7
Čas (dny)	334	334	184	184
Náklady (% z hodnoty majetku)	11,1	11,6	11,4	11,5

Zdroj: WB, 2011

4.4 Informace o úvěrech

Úvěrový indikátor se zaměřuje na pravidla a praktiky, které ovlivňují zprostředkování a dostupnost informací o úvěrech. Věřiteli podává informace o dlužníkově finanční historii. Dlužníci s dobrou reputací mohou díky úvěrovému indikátoru získávat půjčky snadněji. Ukazatel měří ochranu práv dlužníka a věřitele pomocí *Indexu síly zákonných práv*, kde na desetibodové stupnici je 10 bodů nejlepší hodnocení. Jak ukazuje Tabulka 12, práva věřitelů nejsou dodržována v takové míře, jako například ve vyspělých zemích. *Index věrohodnosti úvěrových informací* poukazuje na rozsah a dostupnost informací o jednotlivých půjčkách. Minimální hodnotou je 0 bodů, maximální poté 6 bodů. Ani informace o úvěrech nejsou dostačující, jak ilustruje Tabulka 13.

Tabulka 12: Index síly zákonných práv

Index síly zákonných práv (0-10)	Odpověď	Indikátor
Může jakákoliv firma používat movitý majetek jako záruku, pokud patří do jejího vlastnictví?	ANO	1
Umožňuje zákon firmám poskytovat nevlastní ochranné právo v jedné kategorii movitého majetku, bez požadování konkrétního popisu záruky?	NE	0
Umožňuje zákon firmám poskytovat nevlastní ochranné právo na podstatnou část jejich majetku, bez požadování konkrétního popisu záruky?	NE	0
Může se ochranné právo vztahovat i na budoucí majetek a může se automaticky vztahovat na produkty, výnosy nebo nahrazení původního majetku?	NE	0
Je povolen obecný popis pohledávek a závazků v záručních smlouvách tak, aby všechny pohledávky a závazky mohli být zajištěny uvedením spíše maximální částky než určitou částkou mezi stranami?	ANO	1
Je záruční registr geograficky jednotný podle typu aktiv a indexován podle jména poskytovatele ochranného práva?	NE	0
Mají věřitelé absolutní prioritu při mimokonkurzním řízení?	NE	0
Mají věřitelé absolutní prioritu při konkurzním řízení?	NE	0
Jsou při reorganizaci zajištěny pohledávky věřitelů?	ANO	1
Opravňuje zákon obě strany k dohodě na mimosoudní vyrovnání?	ANO	1
Celkem		4

Zdroj: WB, 2011

Tabulka 13: Index věrohodnosti úvěrových informací

Index věrohodnosti úvěrových informací (0-6)	Odpověď	Indikátor
Jsou poskytovány údaje jak o firmách, tak o jednotlivcích?	ANO	1
Jsou poskytovány jak pozitivní, tak negativní údaje?	ANO	1
Poskytuje registr informace o úvěrech od maloobchodníků, obchodních věřitelů, veřejných služeb nebo finančních institucí?	NE	0
Jsou poskytovány informace o úvěrech staré více jak 2 roky?	NE	0
Jsou poskytovány údaje o všech úvěrech nižších než 1 % HDP na 1 obyvatele?	ANO	1
Je zaručeno zákonem, že dlužníci mohou kontrolovat své údaje v největším úvěrovém registru?	NE	0
Celkem		3

Zdroj: WB, 2011

Podle údajů v Tabulce 14 se Angola umístila na 116. místě v hodnocení přístupu k informacím o úvěrech. Obecně věrohodnost informací v této zemi je na velmi nízké úrovni. Stejně tak jako informace o různých makroekonomických ukazatelích jsou v současné době těžko ověřitelné. Významné internacionální organizace jako Světová banka nebo Mezinárodní měnový fond tak musí velmi často vycházet ze svých predikcí. Řešením by mohlo být založení věrohodného úřadu, který by podával spolehlivé informace o jednotlivých statistikách.

Tabulka 14: Indikátor Informace o úvěrech v regionálním hodnocení

Země	Pořadí země	Index síly zákonných práv (0-10)	Index věrohodnosti informací o úvěrech (0-6)
Jihoafrická republika	2.	9	6
Namibie	15.	8	5
Botswana	46.	7	4
Svazijsko	46.	6	5
Angola	116.	4	3
Lesotho	128.	6	0

Zdroj: WB, 2011

Rozvoj indexů za poslední roky znázorňuje Tabulka 15. Od roku 2008 nedošlo k evidentnímu progresu ani v jednom z nich. Díky zlepšení situace v jiných zemích a nečinnosti angolských úřadů se země v roce 2010 dokonce propadla o několik míst oproti předcházejícímu roku (WB, 2011). Angolská vláda by se měla angažovat v zlepšování informovanosti jejího obyvatelstva. Populace by měla dostat možnost více využívat necenzurovaný internet a firmy věrohodné informace potřebné ke svému podnikání.

Tabulka 15: Vývoj indexů Informací o úvěrech za poslední 4 roky

Rok	2007	2008	2009	2010
Pořadí	-	-	109.	116.
Index síly zákonných práv (0-10)	4	4	4	4
Index věrohodnosti informací o úvěrech (0-6)	3	3	3	3

Zdroj: WB, 2011

4.5 Ochrana investorů

Dostatečná ochrana investorů v podnikatelském prostředí má značný význam v ovlivnění jejich rozhodování pro zvyšování kapitálu, inovace, diverzifikace nebo lepší konkurenceschopnost podniku. Ukazatel *Ochrana investorů* se skládá z 3 dílčích indexů. *Index rozsahu zpřístupnění* ověřuje, kdo může schvalovat příslušné transakce mezi kupujícím a prodávajícím. *Index rozsahu odpovědnosti výkonných orgánů* měří dostupnost právní nápravy, tzn. náhrady škody, vrácení zisku, pokuty nebo odnětí svobody. *Index žalob akcionářů* zkoumá dokumenty a informace, dostupné při soudu, stejně jako přístupnost k interním firemním dokumentům (přímo nebo prostřednictvím kontrolora). Zmíněné indexy mají desetibodovou stupnici s nejlepším výsledkem 10 bodů a jsou uvedeny v Tabulkách 16-18.

Tabulka 16: Index rozsahu zpřístupnění

Index rozsahu zpřístupnění (0-10)	Indikátor
Která právnická osoba poskytuje dostatečný právní souhlas k provedení transakce?	2
Je vyžadováno okamžité zveřejnění transakce pro veřejnost nebo akcionáře?	0
Je vyžadováno zveřejnění transakce v pravidelných výročních zprávách?	2
Je vyžadováno zveřejnění střetu zájmu fyzické osoby s představenstvem?	1
Musí externí subjekt přezkoumat podmínky transakce před jejím konáním?	0
Celkem	5

Zdroj: WB, 2011

Tabulka 17: Index rozsahu odpovědnosti výkonných orgánů

Index rozsahu odpovědnosti výkonných orgánů (0-10)	Indikátor
Mohou akcionáři požadovat po fyzické osobě odpovědnost za škodu, kterou způsobí společnosti při transakci mezi kupujícím a prodávajícím?	1
Mohou akcionáři požadovat po generálním řediteli nebo představenstvu firmy odpovědnost za škodu, kterou způsobí společnosti při transakci mezi kupujícím a prodávajícím?	1
Může soud zrušit transakci po úspěšné žalobě akcionáře?	2
Zaplatí fyzická osoba náhradu škody způsobené společností po úspěšné žalobě akcionáře?	1
Zaplatí fyzická osoba zisk z transakce při úspěšné žalobě akcionáře?	0
Mohou být nařízeny pokuty nebo odnětí svobody fyzické osobě?	0
Mohou akcionáři přímo žalovat za škodu, kterou společností způsobila transakce kupující-proávající?	1
Celkem	6

Zdroj: WB, 2011

Tabulka 18: Index žalob akcionářů

Index žalob akcionářů (0-10)	Indikátor
Může žalobce získat dokumenty ze strany obžalovaného a svědků během soudu?	4
Může se žalobce přímo dotazovat obžalovaného a svědků při soudu?	1
Může žalobce požádat kategorizaci dokumentů obžalovaného, aniž by identifikoval specifický důvod?	0
Mohou akcionáři, vlastníci 10 % nebo méně akcií kupujícího, požádat inspektora o vyšetření transakce?	0
Je úroveň prokazatelnosti u civilní žaloby menší než u trestních případů?	0
Mohou akcionáři, vlastníci 10 % nebo méně akcií kupujícího, nahlížet do transakčních dokumentů před podáním žaloby?	1
Celkem	6

Zdroj: WB, 2011

Index síly ochrany investorů je prostým průměrem všech 3 indexů. Podle něj jsou investoři v Angole ochráněni průměrně. Tabulka 19 porovnává situace v jednotlivých sousedských zemích. Podobný výsledek vykazuje Botswana a Namibie. Horší ochrana investorů panuje ve Svazijsku a Lesothu. Naopak země v regionu by si měly vzít příklad z Jihoafrické republiky, která uzavírá první desítku států s nejkvalitnější ochranou investorů. Celkově nejlepší zemí se v hodnocení stal Nový Zéland s výsledným indexem 9,7.

Tabulka 19: Index síly ochrany investorů v regionálním hodnocení

Země	Pořadí země	Index síly ochrany investorů (0-10)
Jihoafrická republika	10.	8,0
Botswana	44.	6,0
Angola	59.	5,7
Namibie	74.	5,3
Svazijsko	120.	4,3
Lesotho	147.	3,7

Zdroj: WB, 2011

Tabulka 20 poukazuje na fakt, že za poslední 4 roky se situace ohledně ochrany investorů nijak nezměnila (WB, 2011). Průměrný stav by mohla změnit k lepšímu modifikace již zastaralého právního systému, který Angolané převzali od Portugalců v době kolonizace. Investoři a jejich kapitál mohou dále přispívat v zemi k obnově infrastruktury a rozkvětu po nedávno skončené občanské válce. Proto by se jim mělo vycházet vstříc a vytvářet jim lepší právní a ochranné prostředí pro jejich investování do angolských podniků.

Tabulka 20: Vývoj Indexu síly ochrany investorů za poslední 4 roky

Rok	2007	2008	2009	2010
Pořadí	-	-	57.	59.
Index síly ochrany investorů (0-10)	5,7	5,7	5,7	5,7

Zdroj: WB, 2011

4.6 Placení daní

Daně představují zásadní příjem do státního rozpočtu, z kterého je dále financována celá státní správa, infrastruktura, služby nebo poskytování veřejných statků. Pokud efektivně plní svoji redistribuční, alokační, fiskální a strukturální funkci, potom správně funguje i celá ekonomika. Ukazatele *Placení daní* tvoří následující subindikátory: *Platby daní pro firmy za rok 2009*, který se zaměřuje na celkový počet daní, stejně jako na metodu a frekvenci plateb; *Čas, potřebný k splnění daňové povinnosti*, kam patří shromažďování

informací a výpočet daně, vyplňování formuláře daňového přiznání, zprostředkování plateb nebo příprava samostatných knih daňové evidence; *Celková míra zdanění*, kam se započítávají kromě daně z příjmu také majetkové, převodové, silniční, kapitálové a jiné daně právnických osob. Přehled všech subindikátorů znázorňuje Tabulka 21.

Tabulka 21: Subindikátory Placení daní

Daň	Platby (počet)	Čas (hodin)	Zákonná sazba daně	Daňový základ	Celková míra zdanění (% ze zisku)
spotřební daň	12	82	10 %	tržby	-
smluvní kolký	1	-	různé sazby	smluvní hodnota	-
daň z převodu nemovitosti	0	-	10 %	smluvní hodnota	0,0
cirkulační poplatek	1	-	9 000 AOA	fixní poplatek	0,1
daň z pohonných hmot	1	-	50 %	cena pohonných hmot	1,7
příspěvky na sociální zabezpečení	12	125	8 %	hrubé mzdy	9,0
kolková daň	0	-	1 %	smluvní hodnota	17,7
daň z příjmu	4	75	35 %	zdanitelný zisk	24,6
Celkem	31	282			53,2

Zdroj: WB, 2011

Tabulka 22 porovnává indikátor *Placení daní* v regionální oblasti na jižním okraji afrického kontinentu. Angola se celkově umístila na 142. místě ze 183 zkoumaných států, což znamená, že daňová zátěž je pro investory v této zemi velmi vysoká. Nejlepším daňovým rájem jsou podle hodnocení Maledivy. Průměrné shromažďování informací, výpočet daně a zprostředkování plateb trvá v Angole 282 hodin. I když např. v Lesothu trvá proces 324 hodin a v Namibii dokonce 375 hodin, v obou zemích je podstatně nižší daňová zátěž: 19,6 %, resp. 9,6 % ze zisku firmy. Celkové daňové zatížení společnosti

podnikající v Angole je 53,2 % z jejího zisku, což je i jeden z hlavních důvodů, který odráží investory založit byznys v této zemi.

Tabulka 22: Indikátor Placení daní v regionálním hodnocení

Země	Pořadí země	Platby (počet za rok)	Čas (hodin za rok)	Celkové daňové zatížení (% ze zisku)
Botswana	21.	19	152	19,5
Jihoafrická republika	24.	9	200	30,5
Svazijsko	52.	33	104	36,8
Lesotho	64.	21	324	19,6
Namibie	99.	37	375	9,6
Angola	142.	31	282	53,2

Zdroj: WB, 2011

Vývoj subindikátorů v Angole za poslední 4 roky ilustruje Tabulka 23. Od roku 2007 se ani jeden z činitelů nezměnil, kromě nárůstu času o 10 hodin v roce 2010 oproti roku 2009. Celkové daňové zatížení a počet plateb zůstal nezměněn a díky zlepšení situace v jiných zemích si Angola v roce 2010 pohoršila o 7 míst oproti roku předcházejícímu (WB, 2011). Vláda by měla zvážit současnou situaci. Pokud by chtěla do země nalákat zahraniční investory a kapitál, měla by podstatně snížit daňové zatížení firem. V opačném případě si investoři mohou vybírat ze sousedských států v regionu, např. Namibii, Botswanu nebo Jihoafrickou republiku, ve kterých jsou daňové podmínky benevolentnější.

Tabulka 23: Vývoj subindikátorů Placení daní za poslední 4 roky

Rok	2007	2008	2009	2010
Pořadí	-	-	135.	142.
Celkové daňové zatížení (% ze zisku)	53,2	53,2	53,2	53,2
Platby (počet za rok)	31	31	31	31
Čas (hodin za rok)	272	272	272	282

Zdroj: WB, 2011

4.7 Obchodování přes hranice

V dnešním globalizovaném světě je čím dál tím více důležitý mezinárodní obchod. Nadměrná administrativa, zatěžující procesy, neefektivní doprava nebo neadekvátní infrastruktura vedou k vyšším nákladům a prodlužování doby doručení komodit jak pro exportéry, tak importéry. V mezinárodním obchodě přitom existují zjednodušující metody, jako např. vzájemný systém elektronických dat, který pomáhá firmám zlepšit obchodní prostředí a mezinárodní konkurenceschopnost. Ukazatel *Obchodování přes hranice* se skládá z 3 dílčích subindikátorů: *Dokumenty, potřebné pro export a import*, který se zaměřuje na bankovní dokumenty, celní listiny nebo dopravní doklady; *Čas, potřebný k exportu a importu*, jenž sleduje dobu pro získání nezbytných dokumentů, transport zboží nebo celní odbavení; *Náklady, vynaložené na export a import*, kde se oceňují veškeré náklady spojené s dokumentací, celním odbavením a transportem. Zmíněné subindikátory uvádí Tabulka 24.

Tabulka 24: Subindikátory Obchodování přes hranice

Exportní procesy	Čas (dny)	Náklady (USD)	Importní procesy	Čas (dny)	Náklady (USD)
příprava dokumentů	25	550	příprava dokumentů	25	790
celní odbavení a technické kontroly	5	400	celní odbavení a technické kontroly	7	400
manipulace v přístavech a terminálech	14	400	manipulace v přístavech a terminálech	14	650
vnitrozemní přeprava a manipulace	8	500	vnitrozemní přeprava a manipulace	3	1000
Celkem	52	1850	Celkem	49	2840

Zdroj: WB, 2011

Tabulka 25 znázorňuje seznam dokumentů, potřebných při obchodu přes hranice, mezi které patří různé příkazy, certifikáty, doklady, prohlášení nebo zprávy.

Tabulka 25: Potřebné dokumenty indikátoru Obchodování přes hranice

Export	Import
Nákladní list	Nákladní list
Příkaz o výdeji nákladu	Certifikát o původu zboží
Certifikát o původu zboží	Inspekční zpráva nálezů
Obchodní faktura	Obchodní faktura
Prohlášení o celním exportu	Prohlášení o celním importu
Devizové oprávnění	Autorizace importu
Inspekční zpráva	Záznam při balení zboží
Záznam při balení zboží	Doklad obsluhy terminálu
Daňový certifikát	
Certifikát technické normy	
Doklad obsluhy terminálu	

Zdroj: WB, 2011

Podle indikátoru *Obchodování přes hranice* obsadila Angola celkové 166. místo ze 183 sledovaných států (Tabulka 26). Sousední státy se umístily jen o několik příček lépe. V celém regionu tedy obchodování přes hranice vyžaduje nadměrnou administrativu a s tím spojené náklady. Hlavním negativním prvkem je čas. Zatímco ve Svazijsku je zapotřebí k vyřízení veškerých dokumentů k vývozu zboží jen 18 dnů, v Angole musí obchodníci počkat celých 52 dnů. Z tohoto důvodu je Angola na posledním místě ze sledovaných ekonomik v regionu. Náklady na export zboží jsou v Angole také značné, konkrétně 1850 USD. Tímto prvkem však země nepřevyšuje své sousedy. Nejvíce nákladné je vyřízení vývozních dokumentů v Botswaně – 3010 USD. Při dovozu zboží do Angoly je zapotřebí vyřídit o 3 dokumenty méně než při vývozu, konkrétně 8. Nejdelší čekací doba na vyřízení všech listin je opět v Angole – 49 dnů, zatímco v Namibii je to skoro o polovinu méně. Náklady, vynaložené při importu zboží, činí v Angole 2840 USD, přičemž v ostatních zemích regionu je to o téměř 1000 USD méně. Pouze v Botswaně je celková suma nákladů 3390 USD.

Tabulka 26: Indikátor Obchodování přes hranice v regionálním hodnocení

Země	Pořadí země	Dokumenty, potřebné k exportu (počet)	Čas, potřebný pro export (dny)	Náklady, vynaložené při exportu (USD)	Dokumenty, potřebné k importu (počet)	Čas, potřebný pro import (dny)	Náklady, vynaložené při importu (USD)
Lesotho	140.	6	31	1680	8	35	1610
Svazijsko	147.	9	18	1754	10	27	1849
Jihoafrická republika	149.	8	30	1531	9	35	1807
Botswana	151.	6	28	3010	9	41	3390
Namibie	153.	11	29	1686	9	24	1813
Angola	166.	11	52	1850	8	49	2840

Zdroj: WB, 2011

Tabulka 27 zachycuje vývoj subindikátorů *Obchodování přes hranice* za poslední 4 roky. V roce 2007 činily celkové náklady na export zboží 1450 USD. V roce 2008 vzrostly o celých 400 USD na 1850 USD, a na této úrovni se udržely až do roku 2010. Náklady, vynaložené na import zboží, se pohybovaly v roce 2007 okolo 1925 USD. V roce následujícím se zvýšily o 1000 USD. V roce 2009 došlo k mírnému snížení na 2840 USD a tato hladina se udržela i v roce 2010. Počet dokumentů, potřebných k exportu bylo v letech 2007 a 2008 zapotřebí přesně 12. V následujících letech klesl jejich počet na 11. Počet dokumentů, potřebných k importu, byl ve sledovaných 4 letech stále stejný – 8. Čas, vyžadovaný k vyřízení veškerých procesů, představoval 64 dní v roce 2007. V roce 2008 došlo k navýšení doby o 4 dny na 68 dnů, v následujících 2 letech se zkracovala, až na 52 dnů v roce 2010. K vyřízení dokumentace na zboží z dovozu bylo v roce 2007 zapotřebí 58 dnů. V roce 2008 se administrativa zvýšila o 4 dny na 62 dnů, o rok později se snížila o 3 dny na 59 dnů a v roce 2010 pokračoval trend snižování čekací doby až na 49 dnů.

I přes snižování času, potřebného k vyřizování dokumentace při exportu a importu za poslední 2 roky, je celková doba stále delší než v ostatních zemích (WB, 2011). Aby se zlepšilo podnikatelské prostředí pro angolské podniky v rámci obchodování se zahraničními firmami, bylo by zapotřebí výrazně snížit administrativní zátěž při vývozu a dovozu zboží. Pokles byrokracie by podstatně snížil i celkové náklady. Angolské podniky by byly více konkurenceschopné na mezinárodním trhu.

Tabulka 27: Vývoj subindikátorů Obchodování přes hranice za poslední 4 roky

Rok	2007	2008	2009	2010
Pořadí	-	-	167.	166.
Náklady, vynaložené při exportu (USD)	1450	1850	1850	1850
Náklady, vynaložené při importu (USD)	1925	2925	2840	2840
Dokumenty, potřebné k exportu (počet)	12	12	11	11
Dokumenty, potřebné k importu (počet)	8	8	8	8
Čas, potřebný pro export (dny)	64	68	65	52
Čas, potřebný pro import (dny)	58	62	59	49

Zdroj: WB, 2011

4.8 Vymahatelnost smluv

Důležitým faktorem každého podnikatelského prostředí je správně fungující soudní systém. Efektivní justiční soustava pomáhá podnikům např. při vymáhání nezaplacených pohledávek. Indikátor *Vymahatelnost smluv* se zaměřuje na efektivnost soudního systému v jednotlivých zemích a míru prosazování dohodnutých kontraktů. Ukazatel tvoří 3 subindikátory: *Procesy při vymáhání smluv*, kam patří zjištění interakce mezi jednotlivými stranami obchodního sporu, kroky k podání žaloby, kroky při soudním líčení nebo domáhání rozsudku; *Čas, potřebný ke splnění procesů*, jenž kalkuluje počet dnů, nutných k dosažení všech formálních postupů; *Náklady, vynaložené na dokončení procesů*, které zahrnují poplatky advokátovi, náklady na soudní řízení nebo náklady na vymáhání rozsudku. Zmíněné subindikátory jsou uvedeny v Tabulce 28.

Tabulka 28: Subindikátory Vymáhateľnosti smluv

Proces	Čas (dny)	Náklady	Náklady (% z vymáhané částky)
podání žaloby	86	advokátní náklady	22,2
projednávání a rozhodnutí soudu	485	soudní výlohy	22,2
vymáhání soudního rozhodnutí	440	náklady na vymáhání soudního rozhodnutí	0
Celkem	1011	Celkem	44,4

Zdroj: WB, 2011

Tabulka 29 porovnáva indikátor *Vymáhateľnosti smluv* v jednotlivých zemích regionu. Angola se umístila celkově na 181. místě ze 183 pozorovaných ekonomik. Celkem 46 procesů je nutné podstoupit při soudním líčení, nejvíce ze všech sousedních zemí. Pro porovnání, v Botswaně jich je zapotřebí pouze 29. Nejmenším počtem procedur se musí účastníci obchodních sporů podrobit v Irsku, konkrétně 20. Nejhorším ze všech subindikátorů je *Čas*. V Angole trvá soudní řízení průměrně 1011 dnů, tzn. necelé 3 roky. Přitom např. v Namibii jen 270 dnů. Nejkratší dobu trvá justiční spor v Singapuru, konkrétně pouhých 150 dnů. Náklady na soudní proces jsou v Angole poměrně vysoké, představují přesně 44,4 % z vymáhané částky. V Lesothu jsou však celkové náklady pouze ve výši 19,5 %. Nejméně soudních poplatků zaplatí podnikatelský subjekt v sultanátu Brunej, konkrétně 0,1 % z vymáhané částky.

Ze statistik vyplývá, že v Angole je velmi katastrofální stav soudního systému. Pokud by chtěla nějaká angolská firma vymáhat své nezaplacené pohledávky soudní cestou, musí se obrnit velkou trpělivostí. Musí se připravit na tvrdou realitu, že justiční proces může trvat roky a v případě kladného rozhodnutí ve svůj prospěch stejně své peníze nedostane.

Tabulka 29: Indikátor Vymáhateľnosť smluv v regionálnom hodnotení

Země	Pořadí země	Procesy (počet)	Čas (dny)	Náklady (% z vymáhané částky)
Namibie	41.	33	270	35,8
Botswana	70.	29	625	28,1
Jihoafrická republika	85.	30	600	33,2
Lesotho	116.	41	785	19,5
Svazijsko	170.	40	972	56,1
Angola	181.	46	1011	44,4

Zdroj: WB, 2011

Vývoj subindikátorů *Vymáhateľnosti smluv* za poslední 4 roky poskytuje Tabulka 30. Je evidentní, že se od roku 2007 ani jeden z ukazatelů nezměnil k lepšímu. To jen potvrzuje fakt, že soudní systém v Angole je značně zastaralý a bez výraznějších změn. Největším problémem je korupce, která sužuje celou angolskou ekonomiku. Právě korupce přispívá k výraznému prodlužování soudních procesů a následnému promlčení. Nezávislost soudní moci v Angole je mnoha mezinárodními institucemi velmi zpochybňována (WB, 2011). Aby se angolské podnikatelské subjekty i potenciální investoři mohli spolehnout na nezávislost soudů a efektivní vymáhání svých pohledávek, bylo by zapotřebí provést rozsáhlou justiční reformu. Mnohé zákony nejsou aktuální. Bylo by také vhodné provést personální změny na postech zkorumpovaných soudců, popřípadě přivést do země některé zahraniční právníky.

Tabulka 30: Vývoj subindikátorů Vymáhateľnosti smluv za poslední 4 roky

Rok	2007	2008	2009	2010
Pořadí	-	-	181.	181.
Procesy (počet)	46	46	46	46
Čas (dny)	1011	1011	1011	1011
Náklady (% z vymáhané částky)	44,4	44,4	44,4	44,4

Zdroj: WB, 2011

4.9 Ukončení podnikání

Firemní bankrot slouží jako filtr, při kterém zanikají nesolventní podniky a přežívají jen ekonomicky efektivní společnosti. Rychlé a relativně levné insolvenční řízení přispívá k vysoké pravděpodobnosti navrácení pohledávek věřitelům a naopak. Ukazatel *Ukončení podnikání* sleduje: *Čas, potřebný ke splacení dluhu*, jenž se měří v letech a zahrnuje odvolání a prodloužení lhůty; *Náklady, potřebné ke splacení dluhu*, které se vypočítávají v % z hodnoty dlužníka majetku a zahrnují např. soudní poplatky, poplatky insolvenčních správců, odměny advokátům a ostatní náklady; *Míru splacení dluhu věřitelům*, která v % vyjadřuje zaplacenou část dluhu.

Tabulka 31 udává indikátor *Ukončení podnikání* v regionálním hodnocení. Angola obsadila 147. příčku, přičemž ostatní sousední země skončily v první stovce. Botswana dokonce na 27. místě. Nejlépe dopadlo ve statistice Japonsko. Angolským dlužníkům se v průměru podaří splatit 8,4 % dlužné částky, což je velmi malé procento. Pro porovnání, v Botswaně je to téměř 8krát tolik, konkrétně 63,7 %. Nejvíce svých závazků splatí v Japonsku – 92,7 % z dlužné částky. V Angole trvá dlužníkům průměrně více jak 6 let než dosáhnou zmíněného procenta nezaplacené sumy. Přitom v ostatních zemích regionu je to kolem 2 let, v Namibii dokonce jen 1,5 roku. Nejrychleji platí dlužníci své závazky v Irsku – za necelých 5 měsíců. Velké procento z hodnoty majetku dlužníka připadne na různé soudní poplatky, odměny insolvenčních správců, aj., v Angole konkrétně 22 %. V okolních zemích je to přibližně 15 %, v Lesothu jen 8 %. Nejméně ze všech zemí si vyžádají náklady při insolvenčním řízení v Singapuru – pouhé 1 % z hodnoty majetku dlužníka.

Tabulka 31: Indikátor Ukončení podnikání v regionálním hodnocení

Země	Pořadí země	Míra splacení dluhu (zaplacená část dluhu v %)	Čas (roky)	Náklady (% z hodnoty majetku dlužníka)
Botswana	27.	63,7	1,7	15
Namibie	53.	41,5	1,5	15
Svazijsko	63.	37,6	2,0	15
Lesotho	69.	36,4	2,6	8
Jihoafrická republika	74.	34,4	2,0	18
Angola	147.	8,4	6,2	22

Zdroj: WB, 2011

Změnu subindikátorů *Ukončení podnikání* za poslední 4 roky zachycuje Tabulka 32. Angola si v roce 2010 pohoršila o 3 místa v porovnání s předchozím rokem. Velký podíl na tom měla míra splacení dluhu, která klesla o 1,6 % na 8,4 %. Ostatní subindikátory zůstaly oproti roku 2007 nezměněny.

Analyzovaný indikátor jasně poukazuje na fakt, že angolští věřitelé získají velmi malou částku ze svých neuhrazených pohledávek od zbankrotovaných firem. Navíc si na zmíněnou částku počkají pár let, pokud vůbec jim bude nějaká suma přidělena. Pravděpodobnost splacení pohledávky jim také snižují velké náklady, vynaložené při insolvenčním řízení na různé odměny a poplatky (WB, 2011).

Pro zlepšení situace při ukončení podnikání v Angole by měla vláda a příslušný legislativní orgán navrhnout a uvést v platnost zákon, který by podstatně zjednodušil celý proces insolvenčního řízení a snížil náklady na jeho provoz. Pouze tehdy by mohli dlužníci splatit větší procento svých závazků a také mnohem rychleji než doposud.

Tabulka 32: Vývoj subindikátorů Ukončení podnikání za poslední 4 roky

Rok	2007	2008	2009	2010
Pořadí	-	-	144.	147.
Čas (roky)	6,2	6,2	6,2	6,2
Náklady (% z hodnoty majetku dlužníka)	22	22	22	22
Míra splacení dluhu (zaplacená část dluhu v %)	10,8	10,0	10,0	8,4

Zdroj: WB, 2011

V celkovém hodnocení se Angola se svým podnikatelským prostředím umístila na 163. místě ze 183 analyzovaných zemí. Nejlepší podmínky pro podnikání jsou v Singapuru. Z hlediska regionálního porovnávání se sousední státy umístily podstatně lépe než Angola: Jihoafrická republika (34. místo), Botswana (52. místo), Namibie (69. místo), Svazijsko (118. místo) i Lesotho (138. místo).

Statistiku umístění země podle jednotlivých indikátorů znázorňuje Tabulka 33. Pouze u jediného ukazatele, *Ochrany investorů*, obsadila Angola příčku v první stovce. Indikátory *Zahájení podnikání*, *Registrace majetku*, *Obchodování přes hranice a Ukončení podnikání* zařadily podnikatelské prostředí v Angole mezi nejhorší na světě (WB, 2011).

Tabulka 33: Umístění země podle jednotlivých indikátorů

Indikátor	Pořadí
<i>Zahájení podnikání</i>	164.
<i>Obstarání stavebního povolení</i>	128.
<i>Registrace majetku</i>	174.
<i>Informace o úvěrech</i>	116.
<i>Ochrana investorů</i>	59.
<i>Placení daní</i>	142.
<i>Obchodování přes hranice</i>	166.
<i>Vymahatelnost smluv</i>	181.
<i>Ukončení podnikání</i>	147.

Zdroj: WB, 2011

Závěr

Diplomová práce zanalyzovala ekonomické a podnikatelské prostředí v subsaharské zemi, v Angole. Zaměřila se na příčiny zaostalosti země, neefektivnosti v podnikatelském prostředí a poskytla návrhy na zlepšení současné situace.

Důvodů zaostalosti Angoly je mnoho. I když je země třetím největším exportérem ropy v Africe, z obrovského nerostného bohatství těží jen úzká skupinka populace, která se podílí na řízení státu. Značná část obyvatelstva žije v bídě, konkrétně v roce 2008 žilo minimálně 68 % obyvatelstva v chudobě a přibližně 26 % v extrémní chudobě (BERTELSMANN, 2009).

Největším důvodem zaostalosti Angoly je skoro 30 let trvající občanská válka, která skončila teprve v roce 2002. Válka značně zdevastovala angolskou ekonomiku, infrastrukturu, životní prostředí, kulturní památky a další klíčové systémy země (KLÍMA, 2008).

Druhou podstatnou příčinou je nedostatečná úroveň demokracie v zemi, které vládne prezident Santos už více než 30 let. Právě on bývá obviňován ze zneužívání moci při odstraňování svých politických odpůrců. Existuje mnoho lidí z vládnoucí vrstvy, kteří sice navenek podporují demokratický systém, prakticky ho však nedodržují. Soudní systém postrádá klíčovou vlastnost – nezávislost. V praxi zůstal silně vázaný na vládě a prezidentovi a výrazně nezasahuje proti jejich – byť oficiálně protizákonným nebo neústavním – návrhům (BERTELSMANN, 2009).

Všudypřítomná korupce je třetím výrazným důvodem. Organizace Transparency International (2011) považuje Angolu za jednu z nejvíce zkorumpovaných zemí na světě. Podle její výroční zprávy *Transparency International Annual Report 2010* se Angola umístila na 168. místě ze 178 pozorovaných zemí. Právě korupce zapříčinila obrovský rozdíl v životní úrovni a bohatství jednotlivých vrstev populace. Na jedné straně majetek a luxus úzké skupinky mocných reprezentantů země, na té druhé život v chudobě dvou třetin obyvatelstva a v extrémní chudobě přibližně jedné čtvrtiny národa.

Čtvrtou příčinou je alarmující stav zdravotnictví. Angola je nejhorší zemí na světě ve statistikách mortality (23 úmrtí z 1 000 obyvatel za rok), kojenecké úmrtnosti (176 zemřelých kojenců z 1 000 novorozenců) a očekávané délce života (nedožítých 39 let). Zmíněné statistiky vypovídají o neuspokojivé lékařské péči v zemi (8 odborných lékařů na 100 000 obyvatel) a nedostatečném zdravotnickém vybavení (8 lůžek v nemocnicích na 10 000 obyvatel). Kvůli katastrofálnímu stavu zdravotnictví sužují Angolu zákeřné smrtelné nemoci, jako AIDS (virem HIV se ročně nakazí přibližně 200 000 obyvatel, z nichž ročně umírá okolo 11 000), malárie nebo spavá nemoc. Špatná hygiena a nedostatek pitné vody zase způsobují bakteriální průjmy, tyfová onemocnění, a jiné (CIA, 2011).

Nedostatečné vzdělání je dalším původcem zaostalosti. Angolané studují v průměru jen 9 let, což představuje pouze základní vzdělání. Zatímco první stupeň základní školy je dostupný téměř 88 % dětem, druhý stupeň jen necelým 25 %. Střední školy navštěvuje pouhých 5 % mladistvých. V zemi se nacházejí tři univerzity, avšak jako ostatní školy na různých stupních postrádají kvalifikované učitele a vybavení. Celá třetina obyvatel Angoly je negramotná (KLÍMA, 2008).

K odstranění příčin zaostalosti země by bylo v první řadě zapotřebí zavést v zemi skutečný demokratický režim, tzn. vyhlásit svobodné volby a dát lidem možnost si zvolit své zástupce v parlamentu. Důvěryhodnější politici by se měli snažit potlačit výrazné úplatkářství v zemi přijetím razantních protikorupčních opatření. Rovněž zdravotnictví je velmi důležitým sektorem, na který by se měla angolská vláda zaměřit. Podle statistik CIA (2011) z roku 2009 vyčleňuje Angola na zdravotnictví ročně pouze 4,6 % HDP. Z veřejného rozpočtu by mělo jít daleko více peněz na vybavení zdravotnických zařízení a především na zajištění kvalitnější lékařské péče ať už lepším vzděláním lékařů nebo přilákáním zahraničních doktorů do země. Výrazně by se snížila úmrtnost na smrtelné nemoci a prodloužila by se očekávaná délka života populace. Vláda by se měla také zaměřit na reformu školství. Měla by zajistit lepší kvalifikaci učitelů nebo přivést kantory z vyspělejších zemí. Rozšíření dostupného vzdělání i do venkovských oblastí by pomohlo snížit extrémně vysokou negramotnost obyvatelstva.

V mnoha ukazatelích analýzy podnikatelského prostředí se Angola umístila mezi nejhoršími z porovnávaných států. Neefektivností se vyskytuje celá řada. Při zakládání nových podniků a registraci majetku se jedná o složitou byrokracii, vysoké náklady a zdlouhavé procedury. Věrohodnost informací v této zemi je obecně na velmi nízké úrovni. Celková daňová zátěž podniků (53,2 % ze zisku) je v Angole velmi vysoká a v mnohých případech odrazuje investory od založení byznysu v této zemi.

Nejhorším aspektem je vymahatelnost nezaplacených pohledávek. Soudní proces, který musejí podniky podstoupit, je složitý, zdlouhavý (v průměru 3 roky) a nákladný (v průměru kolem 44 % z vymáhané částky). Soudní systém v Angole je navíc velmi zastaralý a bez výraznějších změn za poslední dekády. Korupce přispívá k prodlužování justičních procesů a k následnému promlčování. V případě bankrotu podniku jsou náklady na následné insolvenční řízení poměrně vysoké (22 % z vymáhané částky) a věřitelům zbývá malá částka z jejich pohledávek (v průměru kolem 8 % z vymáhané částky) (WB, 2011).

Aby se zlepšilo podnikatelské prostředí v Angole, měla by se vláda zaměřit především na výrazné snížení byrokracie, které by přineslo urychlení potřebných procesů a snížení nákladů při zakládání nových podniků. Důležitým úkolem angolské vlády by měla být snaha přilákat do země zahraniční investory, kteří mohou svým kapitálem přispívat k obnově infrastruktury a rekonstrukci po nedávno ukončené občanské válce. Proto by se jim mělo vycházet vstříc a vytvářet jim lepší právní a ochranné prostředí pro jejich investování do angolských podniků. Významně by se mělo snížit daňové zatížení firem. V opačném případě si investoři mohou vybírat ze sousedních států v regionu, např. Namibii, Botswanu nebo Jihoafrickou republiku, ve kterých jsou daňové podmínky podstatně výhodnější.

Podstatnou výzvou pro ústavní činitele je rozsáhlá justiční reforma. Mnohé zákony jsou velmi zastaralé. Bylo by vhodné také provést personální změny na postech zkorumpovaných soudců, popřípadě přivést do země některé zahraniční perspektivní právníky. Investoři by se po zmíněném kroku mohli spolehnout na větší nezávislost soudů, efektivní vymáhání svých pohledávek a snížení nákladů na soudní procesy.

Aby se zlepšilo obchodování angolských podniků se zahraničními firmami, bylo by zapotřebí výrazně snížit administrativní zátěž při vývozu a dovozu zboží. Pokles byrokracie by podstatně snížil i celkové náklady, vynaložené na veškerou doprovodnou dokumentaci. Angolské podniky by byly více konkurenceschopné na mezinárodním trhu.

Pro zlepšení situace při ukončení podnikání v Angole by měl příslušný legislativní orgán navrhnout a prosadit zákon, který by podstatně zjednodušil celý proces insolvenčního řízení a snížil náklady na jeho provoz. Jen tehdy by mohli dlužníci splatit větší procento svých závazků a celý proces by se také ukončil mnohem rychleji než doposud.

Seznam použité literatury

ACP. *Secretariat ACP* [online]. Brussels, Belgium: ACP, 2011 [cit. 2011-11-05]. Dostupné z: <http://www.acp.int/content/secretariat-acp>.

AFDB. *About us* [online]. Tunis-Belvédère, Tunisia: AFDB, 2011 [cit. 2011-11-05]. Dostupné z: <http://www.afdb.org/en/about-us/>.

AGIUS, A. Nejdražší z chudých měst. *Nový profit*. Praha: EMPRESA MEDIA, 2011, roč. 22, č. 40, s. 52-53. ISSN 1804-7076.

AU. *AU in a Nutshell* [online]. Addis Ababa, Ethiopia: AU, 2011 [cit. 2011-11-05]. Dostupné z: <http://www.au.int/en/about/nutshell>.

CIA. Angola. *The World Factbook* [online]. Washington, D.C.: CIA, 2011 [cit. 2011-10-30]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ao.html>.

BERTELSMANN, S. *BTI 2010: Angola Country Report* [online]. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2009 [cit. 2011-11-06]. Dostupné z: http://www.bertelsmann-transformation-index.de/fileadmin/pdf/Gutachten_BTI2010/ESA/Angola.pdf.

BUSINESSINFO. *Angola: Základní informace o teritoriu* [online]. Praha: Nexus Group, 2011a [cit. 2011-11-06]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/angola-zakladni-informace-o-teritoriu/1/1000768/>.

BUSINESSINFO. *Angola: Vnitropolitická charakteristika* [online]. Praha: Nexus Group, 2011b [cit. 2011-11-07]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/angola-vnitropoliticka-charakteristika/2/1000768/>.

BUSINESSINFO. *Angola: Zahraničně-politická orientace* [online]. Praha: Nexus Group, 2011c [cit. 2011-11-11]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/angola-zahranicne-politicka-orientace/3/1000768/>.

BUSINESSINFO. *Angola: Ekonomická charakteristika země* [online]. Praha: Nexus Group, 2011d [cit. 2011-11-12]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/angola-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000768/>.

BUSINESSINFO. *Angola: Finanční a daňový sektor* [online]. Praha: Nexus Group, 2011e [cit. 2011-11-12]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/angola-financni-a-danovy-sektor/5/1000768/>.

CPLP. *Estados-membros* [online]. Lisboa, Portugal: CPLP, 2010 [cit. 2011-11-05]. Dostupné z: <http://www.cplp.org/id-22.aspx>.

IMF. *World Economic Outlook Database* [online]. Washington, D.C.: IMF, 2010 [cit. 2012-01-25]. Dostupné z: http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/02/weodata/weorept.aspx?pr.x=49&pr.y=11&sy=2000&ey=2012&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=614&s=NGDP_R%2CNGDP_RPCH%2CNGDP%2CNGDPD%2CNGDP_D%2CNGDPRPC%2CNGDPPC%2CNGDPDPC%2CPPPGDP%2CPPPPC%2CPPPSH%2CPPEX%2CPCPI%2CPCPIPCH%2CPCPIE%2CPCPIEPCH%2CLP%2CGGR%2CGGR_NGDP%2CGGX%2CGGX_NGDP%2CGGXCNL%2CGGXCNL_NGDP%2CGGXWDG%2CGGXWDG_NGDP%2CNGDP_FY%2CBCA%2CBCA_NGDPD&grp=0&a=#cs4.

KLÍMA, J. *Dějiny Angoly*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-950-8.

KRAFT, J. a P. BEDNÁŘOVÁ. *Ekonomie I*. 2. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-261-6.

LANG, V. *Africká unie*. *Novinky.cz* [online]. Praha: Seznam.cz, 2011 [cit. 2011-11-05]. Dostupné z: <http://tema.novinky.cz/africka-unie>.

MZV. *Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR* [online]. Praha: MZV ČR, 2012 [cit. 2012-02-11]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/angola/ekonomika/obchodni_a_ekonomicka_spoluprace_s_cr.html.

OECD. *African Economic Outlook 2008: Angola* [online]. Paris, France: OECD, 2008 [cit. 2012-01-24]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/dataoecd/3/49/40568599.pdf>.

OPEC. *About us* [online]. Vienna, Austria: OPEC, 2011 [cit. 2011-11-05]. Dostupné z: http://www.opec.org/opec_web/en/17.htm.

PENÍZE. *Angolská kwanza* [online]. Praha: Peníze.cz, 2012 [cit. 2012-02-05]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/kurzy-men/215286-angolska-kwanza>.

PŘÍHODA, L. (ed.) *Kapesní atlas: Vlajky světa*. 1. vyd. Banská Bystrica: Ikar, 2000. ISBN 80-7202-439-6.

THOMPSON, A. a B. N. TAYLOR. *Guide for the Use of the International System of Units (SI)* [online]. Gaithersburg, MD: National Institute of Standards and Technology, 2008. [cit. 2011-11-12]. Dostupné z: <http://physics.nist.gov/cuu/pdf/sp811.pdf>.

TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Transparency International Annual Report 2010*. Berlin, Germany: Transparency International, 2011. ISBN 978-3-935711-79-1.

WIKIPEDIA. *Soubor:Coat of arms of Angola.svg* [online]. San Francisco, CA: Wikimedia Foundation, 2012 [cit. 2012-02-05]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Coat_of_arms_of_Angola.svg.

NATIONSONLINE. *Political Map of Angola* [online]. Bangkok, Thailand: Nations Online Project, 2012 [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: http://www.nationsonline.org/oneworld/map/angola_map.htm.

WB. *Doing Business 2011: Making a Difference for Entrepreneurs*. Washington D.C.: WB, 2011. ISBN 978-0-8213-7960-8.

WTO. *What is the WTO?* [online]. Geneva, Switzerland: WTO, 2011 [cit. 2011-11-05]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/whatis_e.htm.

Seznam příloh

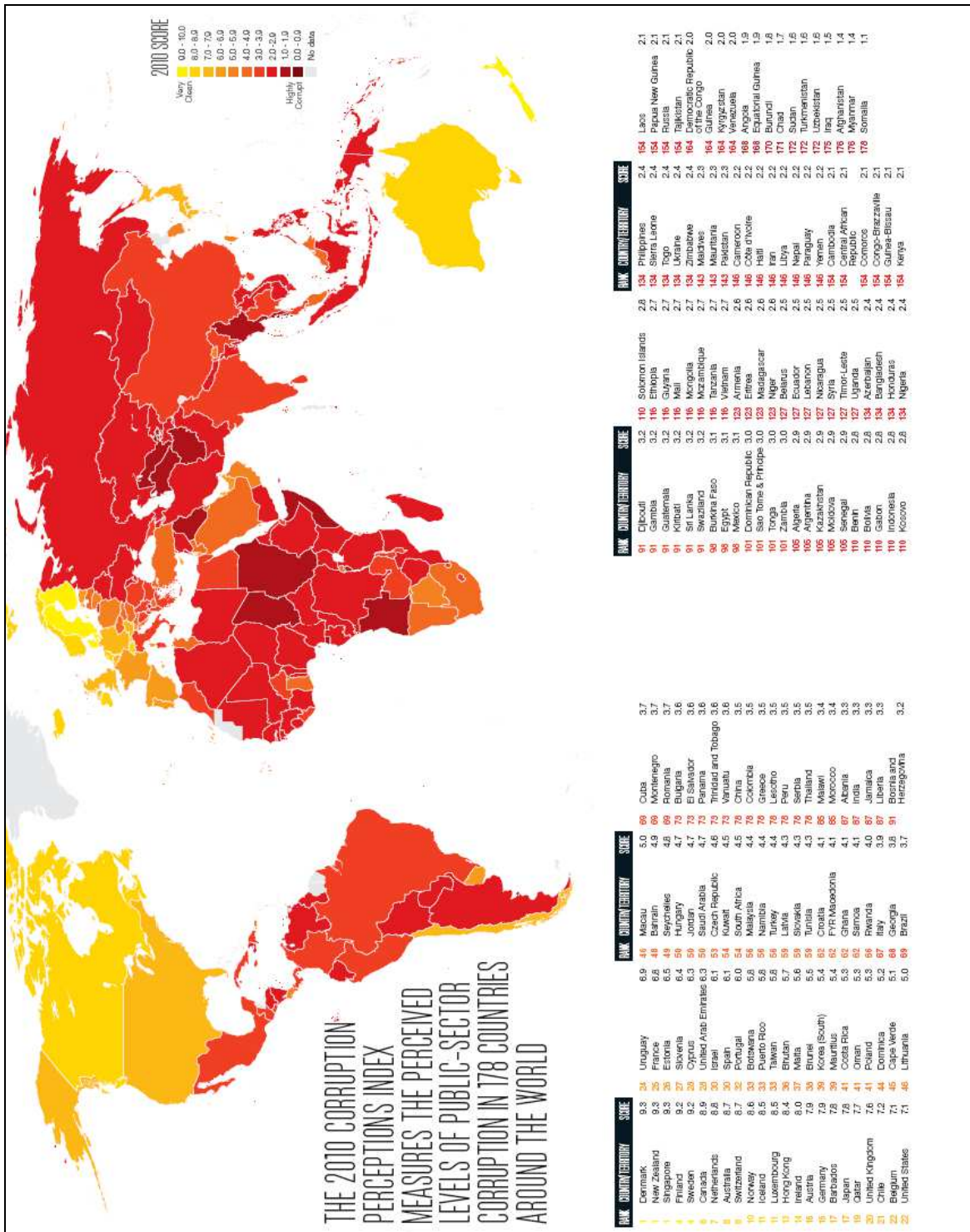
PŘÍLOHA 1	MAPA ANGOLY	I
PŘÍLOHA 2	MÍRA KORUPCE VE SVĚTĚ	II

Příloha 1 Mapa Angoly



Zdroj: NATIONSONLINE, 2011

Příloha 2 Míra korupce ve světě



Zdroj: TRANSPARENCY INTERNATIONAL, 2011